

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Факультет філології й журналістики імені Михайла Стельмаха
Кафедра української мови

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему: **ОЙКОНІМІЯ ЛІТИНСЬКОГО РАЙОНУ
ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

студентки 2 курсу МУУЗ групи
галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
спеціальності 014 Середня освіта
(Українська мова і література)
Кулик Оксани Володимирівни

Науковий керівник: доктор філологічних наук,
проф.Павликівська Н.М.

Національна шкала _____
Кількість балів: _____
Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2018 рік

Анотація

Кулик Оксана Володимирівна. Ойконімія Літинського району Вінницької області.

Запропоноване дослідження є актуальним, оскільки вперше здійснено комплексне ґрунтовне дослідження словотворчого, семантичного та мотиваційного наповнення ойконімів Літинського району Вінницької області.

Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів («Ойконімія як структурний елемент українського ономастикону» та «Лінгвістичне дослідження ойконімів Літинського району Вінницької області»), висновків, списку використаних джерел, списку використаної літератури та додатків. У вступі обґрунтовано актуальність та практичну цінність обраної теми, окреслено мету і завдання дослідження, зазначено методи та вказано предмет й об'єкт роботи. Об'єктом дослідження є ойконіми Літинського району Вінницької області. Предметом дослідження є лінгвістичний аналіз власних назв населених пунктів Літинщини.

У першому розділі розглядаються теоретичні основи ономастики, топоніміки та безпосередньо ойконімії, її предмет, об'єкт та завдання. У другому розділі аналізується ойконімна система Літинського району з погляду її семантичного, структурного та мотиваційного навантаження.

Ключові слова: ономастика, топоніміка, ойконімія, ойконім, мікроойконім, структурне навантаження, семантичне навантаження.

Summary

Kulyk Oksana Volodymyrivna. Oikonimiya of the Litin district of the Vinnitsa region.

The proposed research is relevant, because comprehensive thorough analysis of the word-formation, semantic and motivational content of the oikonims of the Litin district of the Vinnytsia region was made for the first time.

Master thesis consists of the introduction, two sections ("Oikonimia as a structural element of the Ukrainian onomastics" and "Linguistic research of the okononyms of the Litin district of the Vinnytsia region"), conclusions, list of sources used, list of used literature and applications. The introduction substantiates the relevance and practical value of the chosen theme, outlines the purpose and objectives of the research, specifies the methods, the object and subject of the work. The object of the research is oikonims of the Litin district of the Vinnytsia region. The subject of the work is a linguistic analysis of the proper names of the settlements of the Litin district.

The first section deals with the theoretical foundations of onomastics, toponymics and directly oikonimii, its subject, object and objectives. The second section analyzes the oikonim's system of the Litin district in terms of its semantic, structural and motivational load.

Key words: onomastic, toponymy, oikonimiya, oikonim, microoikonim, structural load, semantic load.

Зміст

ВСТУП	5
РОЗДІЛ I. ОЙКОНІМІЯ ЯК СТРУКТУРНИЙ ЕЛЕМЕНТ УКРАЇНСЬКОГО ОНОМАСТИКОНУ	8
1.1. Ономастика як наука про власні назви.....	8
1.2. Дослідження географічних об'єктів з погляду топоніміки.....	19
1.3. Стан та перспективи розвитку ойконімії в українському мовознавстві...24	
РОЗДІЛ II. ЛІНГВІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОЙКОНІМІВ ЛІТИНСЬКОГО РАЙОНУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	41
2.1. Історичний факт як підґрунтя для здійснення лінгвістичного аналізу ойконімів Літинщини.....	41
2.2. Структурно-семантичне навантаження ойконімів Літинського району..51	
2.3. Класифікаційний аспект аналізу ойконімів Літинського району.....58	
2.4. Мікроойконіми як динамічний складник ойконімної системи Літинського району.....	64
2.5. Компаративний аналіз акцентуаційних особливостей апелятивів та ойконімів Літинського району.....	70
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	79
ДОДАТКИ	91

Вступ

Центральним шаром лексики, безперечно, вважаються загальні назви. Проте потужну її периферію становлять власні назви, які зустрічаються чи не у всіх сферах життєдіяльності суспільства. І, хоча у лексичному запасі людини апелятивна лексика значно превалює над онімною, статистика свідчить, що загалом у мові на одну загальну назву припадає до кількох сотень власних назв.

Величезним пластом власних назв є ойконіми – назви населених пунктів, які існують з давніх-давен, функціонують повсюдно, виникають та вживаються масово. Саме тому їх вивчення дозволяє істотно відновлювати факти історії мови та історії народу, досліджувати процеси номінації та її різновиди, аналізувати функції навантаження власних назв тощо. При цьому ці ономастичні матеріали активно використовують у своїй роботі науковці з таких галузей, як історія, археологія, етнографія, географія та інші, а ойконімія, у свою чергу, часто послуговується напрацюваннями цих наук у своїх мовознавчих розвідках. Такий взаємозв'язок однозначно свідчить про високу цінність та вагомість ойконімних досліджень, що в останні десятиліття почали набувати чималого розмаху, зацікавлюючи все більше й більше лінгвістів.

Актуальність теми дослідження. Станом на сьогодні в мовознавстві ще немає комплексного наукового дослідження ойконімів Літинського району Вінницької області. Окремі аспекти зазначеної проблеми знаходимо в ономастичних працях Л. Дикої, яка займається вивченням ойконімної системи Вінниччини загалом. Тому сьогочасність наукового аналізу назв населених пунктів Літинщини зумовлюється необхідністю узагальнити вже наявні спорадичні дослідження лінгвістів, які побіжно торкаються вказаного питання у своїх мовознавчих розвідках, та ґрунтовно дослідити словотворче, семантичне та мотиваційне наповнення ойконімів, здійснивши всебічний їх аналіз.

Мета роботи – здійснити комплексний лінгвістичний аналіз ойконімної системи Літинського району Вінницької області.

Відповідно до мети було поставлено такі конкретні **завдання**:

- 1) простежити історію розвитку науки про власні назви – ономастики та її структурного елемента – ойконімії;
- 2) узагальнити наявні теоретичні дослідження в галузі ономастики, топоніміки та ойконіміки;
- 3) проаналізувати взаємозв'язок між історичним та лінгвістичним аспектом дослідження назв населених пунктів Літинського району;
- 4) дослідити структуру та семантику ойконімів Літинщини;
- 5) класифікувати власні назви населених пунктів Літинського району за найбільш визначальними критеріями;
- 6) схарактеризувати мікроойконіми з погляду їх структури та семантики, обґрунтувати їх динамізм.

Предметом дослідження обрано лінгвістичний аналіз власних назв населених пунктів Літинського району Вінницької області.

Об'єкт дослідження – ойконіми Літинського району Вінницької області.

У роботі застосовано системно-функціональний підхід до вивчення досліджуваного лінгвістичного явища, використано історико-порівняльний, описовий, структурний, статистичний **методи дослідження**, які в комплексі забезпечують проведення всебічного аналізу обраної проблеми.

Теоретико-методологічну основу становлять наукові праці з питань ономастики та ойконіміки зокрема таких вітчизняних мовознавців, як Д. Г. Бучко, М. М. Габорак, О. П. Огринчук, Л. Н. Радьо, М. М. Торчинський, М. Т. Янко, а також лінгвістичні розвідки Л. Дикої, у яких вона побіжно торкається зазначеної проблеми.

Наукова новизна полягає в тому, що в науковий обіг введено значний фактичний матеріал, здійснено розгорнутий комплексний аналіз ойконімів Літинського району Вінницької області, які дотепер зовсім не

досліджувалися або досліджувалися лише спорадично чи побіжно (Л. Дика).

Теоретичне значення полягає в тому, що отримані результати розширюють наукові знання про роль і місце ойконімії в ономастичному просторі, дають змогу глибше пізнати природу та специфіку ойконімів. Окремі узагальнення можуть бути корисними при подальшій розробці, уточненні та поглибленні теоретичних засад ойконімії.

Практичне значення дослідження. Матеріали цієї роботи передбачають застосування у подальших лінгвістичних працях ономастів, які займаються дослідженням ойконімії не тільки Вінниччини, а й України загалом, а також під час створення у перспективі єдиного мовного банку даних «Топоніми України».

Апробація і впровадження результатів роботи. Результати дослідження були висвітлені у доповіді на звітній науковій конференції викладачів, аспірантів та студентів факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського.

Публікації. За темою магістерської роботи у фахових наукових виданнях опубліковано одноосібні статті «Ойконімія Літинського району Вінницької області: структурно-семантичний аспект» (збірник «Філологічні студії», 2018) та «Ойконімія Літинського району Вінницької області» (подана до друку).

Структура і обсяг роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів: «Ойконімія як структурний елемент українського ономастикону» та «Лінгвістичне дослідження ойконімів Літинського району Вінницької області», семи підрозділів, висновків, списку використаних списку використаної літератури (104 позиції) та додатків. Загальний обсяг праці – 100 сторінок, із яких 72 – основного тексту.

Розділ I. Ойконімія як структурний елемент українського ономастикону

1.1. Ономастика як наука про власні назви

Власні назви, або оніми, вважаються мовною універсалією, оскільки вони наявні майже в усіх мовах світу, функціонують із давніх часів, вживаються масово, демонструють спільність своїх основних ознак. Такі закономірності свідчать «про єдині принципи номінації індивідуалізованих об'єктів і про єдність еволюції іменних систем» [83, с. 93].

Ономастика (від грец. – мистецтво давати імена) – розділ мовознавства, що вивчає власні назви, їх будову, системну організацію, функціонування, розвиток і походження. За напрямками дослідження ономастику прийнято розділяти на теоретичну, описову, історичну, прикладну та ономастику поетичну, а за об'єктами дослідження — на антропоніміку, топоніміку, космоніміку, теоніміку, зооніміку, ергоніміку, хрононіміку та хрематоніміку. При цьому слід мати на увазі, що за кожним з розділів ономастики закріпилася термінологічна тріада на зразок: антропонім – особова назва, антропонімія – певна сукупність особових імен, антропоніміка – наука, що їх досліджує. Власні назви існують з давніх-давен, функціонують повсюдно і виникають та вживаються масово. Тому їх вивчення дозволяє істотно відновлювати факти історії мови та історії народу, досліджувати процеси номінації та її різновиди, аналізувати функціональне навантаження власних назв тощо. Матеріали ономастики використовують різні науки (історія, археологія, етнографія, географія та ін.), а ономастика, у свою чергу, користується даними цих наук. України [97, с. 437-438].

З часом у наукових дослідженнях виокремились два підходи у вивченні онімів. Перший – об'єднував учених, які використовували оніми як історичне джерело, другий – вчених-філологів, котрі використовували оніми в дослідженнях з історії мови. Тому в історичній науці ономастика вважається спеціальною історичною дисципліною, яка вивчає оніми як історичне джерело, а в філології ономастика – частина лінгвістики,

дослідницький об'єкт істориків мови. Таким чином, в онімі розділяються форма власної назви та її конкретний зміст. Вивченням лексичної форми власної назви займається філологія, а тлумаченням її конкретного змісту опікується історична наука.

Розвиток ономастики як наукової дисципліни, можна умовно розділити на три етапи. Перший етап – це так звана «доакадемічна доба», коли створюються перші словники власних імен і з'являються наукові розвідки із зазначеної проблематики. Цей період тривав до середини XIX ст.

Другий етап охоплює другу половину XIX ст. – першу половину XX ст., коли з'являються академічні філологічні дослідження з ономастики.

І нарешті, третій етап (друга половина XX ст. – початок XXI ст.), коли ономастичні дослідження здійснюються філологами і спеціалістами-істориками.

Перші ономастичні розвідки з'явилися ще тоді, коли в «Повісті минулих літ» Нестор-літописець намагався дізнатись «...откуда есть пошла Русская земля». Він з'ясовує етимологію назви столиці Русі – Києва – і у зв'язку з цим наводить легенду про Кия, Щека, Хорива та їхню сестру Либідь. Далі він наводить дані про походження назв деяких літописних племен і досліджує походження назви всієї держави – «Русь».

У період Київської Русі потреба зрозуміти історичний зміст географічних і етнічних назв, а також імен людей призвела до появи в писемних джерелах численних прикладів тлумачення імен. У 1289 р. в Новгороді для єпископа Климента був створений перший на Русі словник власних імен людей. Найдавнішими українськими словниками вважаються «Лексис с толкованієм словенских мов» (середина XVI ст.), «Лексис» Лаврентія Зизанія (1596). У 1627 р. в Києві Памва Беринда видав «Лексикон словеноросский и имен толкование», у якому спробував з'ясувати походження й етимологію імен людей.

Лише в XIX ст. наука про власні імена увійшла в коло досліджень лінгвістики. Уперше термін «ономастика» запропонував хорватський

лінгвіст Т. Маретич у 1886 р., але спочатку він містив у собі лише одну ономастичну дисципліну – антропоніміку.

Одним із перших в Україні розпочав ономастичні дослідження відомий український слов'янознавець Я. Головацький (1814–1888). Чимало вчений-філолог віддав вивченню історії української мови, тлумаченню власних назв. При цьому він залучав наукові матеріали з історії утворення інших слов'янських мов та етнографії досліджуваних регіонів. Пояснення власних імен і географічних назв Західної України Я. Головацький дав у історико-етнографічних працях: «Велика Хорватія або Галицько-Карпатська Русь» (1841), «Поділ часу у Русинів», «Очерк старославянського баснословия или міфологія» (1866) та ін. Найбільшу увагу дослідник приділив ономастичній проблематиці в передмові до праці «Народные песни Галицкой и Угорской Руси», виданої в 1878 р. у Москві, та в останній фундаментальній праці «Географический словарь западнославянских і югославянских земель и прилежащих стран» (Вільно, 1884). У своїх студіях Я. Головацький опирався на досягнення тогочасного слов'янського мовознавства і праці П.-Й. Шафарика, Ф. Міклошича, В. та Я. Грімів.

Проблеми ономастики в своїх наукових працях успішно досліджував А. Бертъе-Делагард, а на початку ХХ ст. – відомі українські історики О. Лазаревський, В. Ляскоронський, Л. Падалка, М. Арандаренко, М. Астряб, О. Андріяшев та ін. Свій внесок у становлення дисципліни зробив також видатний український поет І. Франко.

Після відносної стабілізації політичної ситуації в Україні, яка увійшла до складу Радянського Союзу, ономастичні студії частково активізувалися. Зокрема, при Академії наук УРСР була створена топонімічна комісія, у роботі якої брали участь відомі українські вчені П. Клименко, М. Ткаченко, А. Ярошевич та ін. Були опубліковані «Короткі правила правопису. Словнички імен, географічних назв, назв різних установ» (1925), «До правопису слов'янських прізвищ» (1927),

«Адміністративна карта Української РСР. Показчик географічних назв» (1941) тощо. Незважаючи на відсутність аналітики, ці праці заслуговують на увагу насамперед обсягом описаного матеріалу, значна частина якого могла бути втраченою [96, с. 217-218].

Першим вченим, який почав роботу із відродження досліджень як з лінгвістичної, так і з історичної ономастики в Україні, був К. Цілуйко. Він зробив це у працях «Українська топоніміка напередодні міжнародного з'їзду славістів» (1962), «До вивчення топоніміки» (1949), «Коротка програма збирання матеріалів до вивчення топографії України» (1954) та ін.

У другій половині XIX – на початку XX ст. онімний матеріал описували, вивчали або використовували у зв'язку з дослідженням історії українського народу і мови М. Арандаренко, М. Астряб, О. Андріяшев, Я. Головацький, В. І. Григорович, М. С. Грушевський, Г. А. Ільїнський, М. М. Кордуба, М. Корнилович, О. Лазаревський, В. Ляскоронський, М. О. Максимович, Л. Падалка, Я. Рудницький, Є. Сіцінський, О. І. Соболевський, І. І. Срезневський, М. Ф. Сумцов, І. М. Філевич, І. Я. Франко, В. Ю. Чубенко, О. О. Шахматов, В. М. Ястребов та ін. [96, с. 218].

У 1959 р. відбулася Перша українська нарада лінгвістів. На ній ономастика була визначена як окрема наукова дисципліна. Згодом поряд з лінгвістами питання ономастики стали досліджувати українські історики. Так, на підставі аналізу імен та прізвищ, які містить «Реєстр всего Войска Запорозжского» (1649), Ф. Шевченко у праці «Політичні та економічні зв'язки України з Росією в середині XVII ст.» (1959) показав соціальний і національний склад козацького війська середини XVII ст. У роботі «Міста України в другій половині XVII ст.» (1963) О. Компан на підставі аналізу антропонімів і топонімів, які містяться в різних історичних джерелах, зробила висновки щодо рівня розвитку ремесла та його організації в Україні в XVII ст. У дослідженні «Прізвища топонімічного походження

Закарпаття» (1961) історик П. Чучка, зібравши 6 тисяч прізвищ мешканців Рахівського району Закарпаття, довів, що переважна більшість предків цих людей переселилась сюди з території сучасних Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької областей України. Історик С. Бевзенко в роботі «З історії української ономастики» (1961), вивчаючи власні назви на сторінках «Розборных книг г. Харькова 1660 г.», відзначив можливість вивчення економічного і соціального становища населення Харкова в першій половині XVII ст.

Подальший розвиток ономастики в Україні відзначений посиленням наукової взаємодії істориків і лінгвістів. Так, у конспекті лекцій «Топоніміка гірських районів Чернівецької області» (1964) Ю. Карпенко наголосив на необхідності супроводжувати дослідження з ономастики як лінгвістичними, так і історичними коментарями, а також давати опис історичних джерел, звідки взяті власні назви.

З середини 60-х рр. XX ст. різко зросла кількість наукових робіт з ономастичної проблематики, виданих в Україні, та поглибилась їхня спеціалізація. З ономастики, яка вивчає власні назви, остаточно виокремлюються спеціальні дисципліни, котрі мають більш вузький предмет дослідження. Насамперед, це топоніміка – дисципліна, яка вивчає географічні назви, антропоніміка, що вивчає власні імена людей, етніміка – вивчає власні імена племен, народів, держав та інші. У коло уваги вітчизняних учених потрапляють й інші окремі класи українського ономастикому. Це – космоніми (назви зірок, планет та інших космічних об'єктів), теоніми (імена міфічних та релігійних персонажів), зооніми (прізвиська та назви тварин) та ін. З'являються окремі наукові розробки із зазначеної проблематики.

«Поворотним моментом у розвитку української ономастики став 1959 р., ... коли в Києві відбулася I Республіканська ономастична нарада. Після її рішення в 1960 р. створюється Українська ономастична комісія, ... яка започаткувала регулярне проведення Республіканських ономастичних

конференцій і видала 15 випусків своїх «Повідомлень». За її ініціативи в різних містах України скликалися ономастичні конференції, видавалися наукові збірники й окремі праці з ономастики. В університетських центрах України, насамперед у Києві, Дніпропетровську, Донецьку, Харкові, Львові, Чернівцях, Ужгороді, Одесі, було створено наукові спілки дослідників ономастики. Окремі з них регулярно видають збірники наукових праць. Так, в Дніпропетровському державному університеті на кафедрі української мови з 1998 р. видається збірник «Ономастика і апелятиви». Протягом тривалого часу ґрунтовну роботу в галузі розвитку ономастики здійснюють Інститут мовознавства НАН України ім. О. Потебні, Інститут історії України НАН України.

На зміну епізодичним спостереженням над окремими групами пропріальної лексики з другої половини половини ХХ ст. з'являються фундаментальні загальнотеоретичні праці і вузькоспеціалізовані дослідження семантики та структури різних класів онімів: антропонімів, топонімів, зоонімів і космонімів. Продуктивно розвивається літературна ономастика. Традиційно актуальними залишаються питання граматичної будови і правопису власних назв. Досліджуються і дотичні до пропріальної лексики імена: етноніми, катойконіми і відтопонімні прикметники, географічна номенклатура [96, с. 219].

У цілому спостереження над історією українських ономастичних студій засвідчили, що на сьогодні вивчення пропріальної лексики займає одне із чільних місць у вітчизняних лінгвістичних студіях. Водночас в онімному просторі існує чимало прогалів, які, безперечно, можуть бути усунені шляхом наполегливої праці усіх, хто присвятив свою наукову діяльність вивченню власних назв.

Окремо стоїть питання формування ономастичної терміносистеми, яке безпосередньо стосується характеристики онімної лексики. Ця проблема активно розробляється протягом останнього півстоліття Д. Г. Бучком, Н. Г. Івановою, І. І. Коваликом, В. В. Німчуком, Я. П. Редьквою,

М. М. Торчинським тощо, є і певні напрацювання, оскільки від проекту української ономастичної термінології В. В. Німчука українська ономастика дійшла до «Словника української ономастичної термінології» Д. Г. Бучка, яким можна справедливо гордитися. При цьому активно використовуються й іншомовні ономастичні терміносистеми: як російські, описані насамперед у працях Н. В. Подольської й О. В. Суперанської, так і західноєвропейські, представлені, зокрема, в енциклопедіях «Слов'янська ономастика» і «Польські власні назви» та довіднику «Основна система і термінологія слов'янської ономастики» [96, с. 220].

Загалом ономастичний простір охоплює такі власні назви: антропоніми – особові імена людей; етроніми – групові, родові, етнічні імена людей; топоніми – назви географічних об'єктів; космоніми – назви космічних об'єктів: галактик, зірок, планет, супутників, астероїдів, комет і т. ін.; зооніми – власні імена тварин; фітоніми – назви рослин; хрононіми – назви періодів часу; ергоніми – назви політичних і громадських об'єднань людей; хрематоніми – назви різних предметів: знарядь праці, зброї, інструментів, приладів, побутових предметів, коштовностей і т. ін.; порейоніми – назви засобів пересування: автомобілів, потягів, літаків, кораблів, космічних апаратів і т. ін.; документоніми – назви документів, правових актів і т. ін.; фалероніми – назви нагород; геортоніми – назви свят, ювілеїв, урочистостей; фіктоніми – вигадані імена, які використовуються в художніх творах; міфоніми – назви фантастичних об'єктів; теоніми – імена божеств [42, с. 267].

На рівні ономастичних універсалій можна кваліфікувати ті загальні особливості пропріальних одиниць, які виділяються сучасними ономастами. Наприклад, на основі аналізу класичних ономастичних студій В. Д. Бондалетов визначив такі диференційні особливості власних назв:

1) оніми є мовними одиницями (передусім – словами) і тому повинні розглядатися як цілком законний об'єкт мовознавства; аналіз пропріативів із філософських, логічних, психологічних та інших позицій не замінює їхньої

лінгвістичної характеристики, яка краще за інших здатна виразити їхню мовну сутність;

2) власні назви відносяться до номінативних, а не комунікативних одиниць мови і входять у більшості мов світу у клас конкретних іменників (або субстантивів);

3) специфіка пропріальних одиниць спостерігається і на рівні мови (при їх розгляді «взагалі», поза конкретним вживанням), і на рівні мовлення (в конкретних текстах і ситуаціях), причому це проявляється серед їхніх і структурно-мовних, і функціональних особливостей;

4) у структурно-граматичному плані специфіка онімів зазвичай засвідчена у сфері семантики (тому часто власні назви вважаються категорією лексичною, а не лексико-граматичною чи граматичною) і значно менше – у сфері морфології (включно зі словотвором) і синтаксису;

5) для пропріативів (тільки для них або одночасно для власних і загальних назв) характерні такі основні функції: номінативна, ідентифікаційна і диференційна; як додаткові (другорядні, факультативні, похідні від основних або пасивні) визначаються функції соціальна, емоційна, акумулятивна, дейктична (вказівна), «введення в ряд», адресна, експресивна, естетична, стилістична [93, с. 5-6].

Основними критеріями структурування онімного простору, які в цілому забезпечують комплексну характеристику будь-якої пропріальної одиниці, на думку М. М. Торчинського, слід вважати:

1) характер іменованих об'єктів (ономастика у своєму первинному розподілі онімів повторює членування світового простору – земного, навколоремного, космічного, реального і гіпотетичного, тому припускається, що всі зафіксовані в певній мові назви існують не хаотично, а розмежовані на території разом із тими об'єктами, які вони називають. Цим самим визначається і те, що сфера відомості кожної власної назви обмежена мовним колективом, який її вживає, і що всі власні назви відомі лише всьому народу. Оскільки на суміжних територіях спостерігається інтерференція народів, які

розмовляють різними мовами, одні і ті самі назви (з необхідними модифікаціями) вживаються у мовленні різних народів, а одні і ті самі об'єкти можуть іменуватися по-різному у різних мовних колективах;

2) особливості творення власних назв (мається на увазі не лише власне спосіб творення пропріативів, а й семантика твірних основ, мотиваційні відношення між денотатом й онімом, продуктивність словотвірного типу, етимологія, шлях, походження, час виникнення і структура онімних одиниць, тобто ті ознаки, які цілком можуть вказати, де, коли і як утворена та чи інша власна назва);

3) функціонування пропріативів (враховуються стилістичні особливості власних назв, сфера і форма їх вживання, а також кодифікаційні ознаки, зокрема правопис і відмінювання; таким чином можна охарактеризувати насамперед побутування онімів у мовленні, зокрема визначити додаткові змістові нашарування в семантиці власної назви).

Дотримання вказаних умов забезпечить створення стрункої, логічної, послідовної типології онімів, чому сприятиме і виважена, мотивована, узгоджена із сучасними вимогами термінологія, яка ґрунтується на систематизації денотатів, особливостях їх творення та функціонування [93, с. 10].

Нині в ономастиці побутує чимала кількість типологій пропріальної лексики. Опираючись на них, можна визначити такі критерії характеристики онімів: 1) час виникнення оніма; 2) етимологія назви; 3) походження; 4) шлях виникнення; 5) продуктивність словотвірного типу; 6) семантика твірної основи; 7) мотиваційні відношення, які виникають між денотатом і найменуванням у момент назвотворення; 8) сфера вживання; 9) форма назви; 10) відношення оніма до мови чи мовлення; 11) частотність вживання; 12) відомість назви; 13) призначення оніма; 14) обсяг закріплених у назві понять; 15) структура; 16) особливості відмінювання; 17) біологічні особливості денотата; 18) реальність його існування; 19) розміри денотата; 20) кількість номінованих об'єктів; 21) емоційно-експресивні особливості назви; 22) стилістичні особливості оніма; 23) додаткові лінгвістичні

характеристики назви; 24) додаткові екстралінгвальні характеристики денотата.

Як бачимо, чітко простежуються такі основні блоки аналізу пропріальної лексики – 1) номінативний; 2) етимолого-словотвірний; 3) функціональний; 4) квалітативно-денотатний; 5) стилістичний; б) екстралінгвальний.

Номінативна структура онімного простору пов'язана з характеристикою пропріальних одиниць за типом іменованих об'єктів, кожен із яких, звичайно, уже має загальну назву і водночас може бути додатково номінований саме за допомогою власної.

Денотатно-квалітативна типологія пропріативів пов'язана з якісними ознаками іменованих об'єктів, зокрема їхніми біологічними властивостями (виокремлюються біоніми, абіоніми та гіпобіоніми), реальністю їх існування (реалоніми, фантастоніми та гіпотетоніми), опозицією „мікро-мезо-макро” (наприклад, макро-, мезо- і мікропотамоніми) і кількістю номінованих об'єктів (групові та індивідуальні оніми).

Етимолого-словотвірна систематизація пропріативів – це, по-перше, встановлення мотиву номінації, тобто тієї причини, яка зумовила утворення саме такого оніма, а не якогось іншого (наприклад, квалітативні, меморіальні, ідеологічні, символічні та інші назви); по-друге, визначення локально-темпоральних атрибутів пропріальної лексики, зокрема її походження (питомі, запозичені або гібридні найменування), шляху (природні або штучні назви) і часу (абсолютного чи відносного) виникнення (архаїчні, давні, нові або новітні оніми); по-третє, з'ясування етимології (відомої, невідомої або гіпотетичної; прозорої або непрозорої тощо); по-четверте, характеристика особливостей творення, зокрема способу деривації (різновиди морфологічного – афіксальний, безафіксний, складання, конверсія і лексико-семантичного – власне семантизація, плюралізація, акцентуація, а також синтаксичний тип разом з універбізацією), структури (прості, складні або складені конструкції), продуктивності словотвірних типів (максимальна,

висока, низька та спадна, зростальна, стабільна і под. продуктивність) та семантики онімних твірних основ (передусім відонімні, відапелятивні або відапелятивно-відонімні назви).

Функціональна характеристика пропріативів включає, по-перше, опис особливостей їх використання у різностильових текстах, по-друге, аналіз їхніх кодифікаційних ознак.

Стилістичний аналіз передбачає визначення функцій власних назв; виокремлення онімів, які активно побутують у певних стилях: художньому, науковому, офіційно-діловому тощо (крім стилістично-нейтральних).

За емоційно-експресивними ознаками чітко розрізняються емоційно нейтральні та емоційно забарвлені пропріативи, які можуть мати негативну (пейоративну) або позитивну (меліоративну) конотацію. Як додаткові лінгвостилістичні ознаки можна охарактеризувати насамперед лексико-семантичний потенціал онімів (синонімію, полісемію, омонімію, антонімію, паронімію); варто зауважити, що такі доповнення можливі не для кожної власної назви. Пропріативи характеризуються належністю до активного чи пасивного словникового складу (оніми – складники домінувального, активного, нейтрального, пасивного або потенційного кіл на рівні індивідуальної, корпоративно-територіальної або загальномовної сфер). За сферою вживання власні назви також можуть бути розмежовані на основі додаткових критеріїв: частотності (високо-, середньо- і низькочастотні), поширення (загально-, регіонально або локально відомі чи маловідомі), особливостей реалізації (належні до мови, мовлення або мови і мовлення разом) і побутування (офіційні та неофіційні). Систематизація пропріальних одиниць за формою передбачає їхній поділ на основні, або стандартизовані, оніми та варіантні (аллоніми).

Кодифікація у системі власних назв засвідчена передусім на рівні орфографії (незважаючи на численні зміни, які вносилися до правопису, проблеми фіксуються досить часто, особливо щодо написання запозичених найменувань та поєднання онімів із географічними, астрономічними або

іншими термінами у їхньому складі) та відмінювання (для простих і складних онімів характерні передусім іменниковий та прикметниковий типи відмінювання (він також може бути сингулярним (за зразком чоловічого, жіночого або середнього роду) і плюральним); для складених назв-словосполучень тип відмінювання залежить від морфологічних особливостей стрижневого компонента, а назви – речення, як і окремі попередні типи онімів, переважно є незмінними) [93, с. 12-14].

Отже, вивчення пропріальної лексики дає змогу мовознавцям визначати загальні правила виникнення і функціонування онімів, а саме, простежуючи сутність процесу номінації, реконструювати факти з історії мови у нерозривній єдності з історією певного етносу, звертати особливу увагу на функціонування власних назв у різних мовленнєвих ситуаціях, виділяти ті типологічні ознаки онімів, які властиві й іншим групам лексики.

1.2. Дослідження географічних об'єктів з погляду топоніміки

Майже всі географічні об'єкти – гори й низовини, моря й океани, острови й півострови, річки й озера, населені пункти й ліси – мають свої назви. Розділ ономастики, що вивчає їхнє походження, значення та функціонування, називається топонімікою, а, відповідно, власна назва будь-якого географічного об'єкту – це топонім, що є об'єктом нашого дослідження. Специфіка топонімів полягає в тому, що в них закладена інформація значно ширша за лінгвістичну, зокрема вони дозволяють заповнювати прогалини в етногенетичних дослідженнях. Окрім мовного, топоніми включають історичний, географічний, етнографічний та інші аспекти, тому найдоцільнішим є комплексне дослідження географічних назв зусиллями представників суміжних наук [2, с. 690].

Топоніми утворюються або від апелятивів (наприклад, назва села Берег від апелятива берег, назва річки Ріка – від апелятива ріка), або від антропонімів (наприклад, назва міста Івано-Франківськ – від власного імені). Значна частина географічних об'єктів має опосередковані назви (м. Сіверськ

дістало свою назву від р. Сіверський Донець, яка, в свою чергу, означальну частину одержала від назв слов'янського племені сівери, що жили у верхній течії Сіверського Дінця, а іменникову – через найменування р. Дон) [104, с. 3].

За видами об'єктів топоніми неоднакові. Для назв населених пунктів (міст, селищ, сіл тощо) прийнято вживати термін ойконім; для назв водних об'єктів (річок, джерел, водоспадів, потоків, струмків, а також океанів, морів тощо) – термін гідронім; для об'єктів рельєфу, тобто об'єктів орографічних (гір, хребтів, горбів, долин, плато, низовин, гірських ущелин та ін.) – термін оронім.

Загалом географічні назви України пройшли складний шлях розвитку і утворення. Значна їх частина успадкувала топонімічну систему цілого ряду епох, починаючи від доісторичної (дописемної) і закінчуючи нашим періодом. Упродовж тривалого історичного часу вони розвивалися в тісному зв'язку з топонімією багатьох племен і народів Євразії, залишаючись у своїй основі слов'янськими. Багато з них дійшли до нас із сивої давнини — з періоду індоєвропейської мовної спільності [104, с. 3-4].

Безумовно, особливе значення для розвитку топоніміки мали перші дисертаційні дослідження насамперед Ю. О. Карпенка, який детально описав топонімікон Буковини, роботи К. Й. Галаса (ойконімія Закарпаття), А. П. Корепанової (гідронімія басейну Нижньої Десни), І. В. Муромцева (гідронімія басейну Сіверського Дінця), О. Ф. Ріпецької (топонімія басейну межиріччя Одери і Вісли), О. С. Стрижака (гідронімія Полтавщини, Запоріжжя, Херсонщини) і Є. М. Черняхівської (ойконімія Львівщини). Ці студії тривалий час слугували певним орієнтиром у виборі предмету наукових пошуків та принципів аналізу топонімії, у структуруванні праць, використанні літератури і порівнянні отриманих результатів аналізу топонімікону з уже наявними висновками. І надалі, незважаючи на певні розбіжності у критеріях аналізу, простежується спільний підхід до характеристики топонімів, що ґрунтується на визначенні семантики

твірної основи, способу словотворення і мотиваційних відношень, які виникали між денотатом і власною назвою в момент номінації.

Обсягом і повнотою аналізу, комплексним зіставленням з аналогічними студіями вітчизняних і зарубіжних дослідників насамперед заслуговують на увагу наукові праці І. М. Желєзняк, О. П. Карпенко, В. В. Лучика, Є. С. Отіна, у яких об'єктом дослідження є водні об'єкти басейнів відповідно Середньодніпровського Правобережжя, Центрального Полісся, Середнього Дніпро-Бузького межиріччя, південно-східної України, межиріччя Західного Бугу і Случі.

Гідронімія (разом з іншими класами топонімів) також ґрунтовно аналізується у наукових працях В. А. Бушакова (історична топонімія Криму), О. І. Іліаді (праслов'янська топонімія Балкан), В. В. Лободи (Північнопричорноморська топонімія).

Зразками регіональних студій є й описи гідроніміконімів С. О. Вербича (басейн Верхнього Дністра), О. П. Карпенко (Нижнє Правобережне Подніпров'я), Ю. В. Кравченко (Великий Луг Запорізький), Л. Т. Масенко (басейн Південного Бугу), М. Д. Матіїва (басейн Стрию), Я. П. Редькви (Західне Поділля), В. П. Шульгача (басейн Стиру).

Останнім часом активізувалося вивчення мікротопонімів, особливо у Центральній і Західній Україні, свідченням чого можуть бути роботи В. Ф. Баньої (басейн р. Уж), Н. І. Бицко (мікрогідронімія Тернопільщини), Л. П. Білінської (Покуття), Н. В. Вебер (Івано-Франківщина), О. Б. Галай (урбанонімія Ужгорода), О. Ф. Заінчовської (Кіровоградщина), Х. І. Зикань (м. Ужгород), Н. Й. Кидибиц (м. Берегове), Л. Б. Костик (назви непротічних вод Буковини), Н. І. Ліснюк (Західне Поділля), Р. О. Ляшенка (м. Кіровоград), О. І. Михальчук (Підгір'я), Н. М. Павликівської (назви непротічних водоймищ Поділля), В. Є. Полякова (м. Сімферополь), О. І. Проць (Північна Львівщина), Я. О. Пури (Рівненщина), Н. В. Сокіл (Сколівщина), Е. А. Черепанової (Чернігівсько-Сумське Полісся), І. Г.

Чеховського (Чернівецька область), Н. Р. Яніцької (центральні і східні райони Львівщини). Заслуговує на увагу й цикл досліджень (З. О. Валюх, Т. О. Гаврилова, В. О. Горпинич, В. В. Лучик, І. М. Шпітько), орієнтований на вивчення відтопонімних похідних [96, с. 231-232].

Проаналізувавши зазначену літературу, можемо зробити певні висновки щодо основних тенденцій у розвитку топоніміки:

1) топоніми, як і антропоніми, домінують як об'єкти ономастичних студій; 2) із-поміж власних географічних назв переважно аналізуються ойконіми та гідроніми; епізодично – хороніми та ороніми, а також певні різновиди мікротопонімів; практично відсутні дослідження номінацій підводних і підземних об'єктів;

3) опис ойконімів пов'язаний в основному зі з'ясуванням особливостей їх творення (етимології, семантики твірної основи, мотиву номінації, способу деривації, часу і шляху виникнення, продуктивності словотвірного типу, структури); епізодично (переважно у словниках) наводиться екстралінгвальна і кодифікаційна інформація; немає дисертаційних досліджень найменувань поселень окремих областей у Центрі і на Сході України;

4) аналогічно аналізуються і гідроніми (передусім найменування рік і частково озер), які відзначаються поглибленим етимологізуванням і часто конотують додаткові значення, зокрема і на рівні символів; водночас кодифікаційний аспект у таких дослідженнях виражений недостатньо чітко; відсутні дослідження гідронімів в окремих центральних областях України;

5) серед територіонімів активно досліджуються номінації регіонів, об'єктів рельєфу (переважно макро- і мезоороніми), великих островів і півостровів, вулиць і площ;

6) епізодично характеризуються власні назви лісових насаджень, шляхів сполучення, частин міст і сіл, а також інші мікротопоніми, етимологія яких часто загальнозрозуміла і не вимагає додаткових наукових пошуків; значна

частина таких власних географічних назв, функціонуючи переважно лише у мовленні, перебуває на межі зникнення і терміново потребує якщо не вивчення, то хоча б письмової фіксації;

7) на поглиблене дослідження чекають насамперед денотатно-квалітативні, функціональні, стилістичні та кодифікаційні особливості багатьох класів власних географічних назв; необхідно також з'ясувати етимолого-словотвірні ознаки значної частини топонімів, зокрема і загальновідомих.

Дослідження семантики топонімів допомагає встановленню кола слів, які використовуються у географічних назвах. Регулярність використання лексем, які відносяться до певних тематичних груп, дозволяє говорити про закономірності номінації, які діяли в період виникнення географічних назв.

Вибір при номінації тієї чи тієї ознаки як основної для даної реалії зумовлюється інтересами населення, які, в свою чергу, залежать від різноманітних соціально-економічних, психологічних та інших факторів. У певній мірі можна говорити про відносну стабільність кола інтересів, яким визначається виділення ознаки географічного об'єкта [79, с. 41].

Тому досить важливе місце в топонімії посідає народна термінологія. Лексика говорів має багато своїх місцевих особливостей. У ряді випадків вони є єдиним джерелом для пояснення окремих топонімів. Тому знання народної географічної термінології (як української, так і іншомовної), різних діалектів значно полегшує розкриття суті топонімів, їх значення, значною мірою служить для визначення їх смислу, «є універсальним ключем» до етимології багатьох, якщо не більшості географічних назв.

При цьому роль народних географічних термінів в утворенні топонімів різних категорій – ойконімів, оронімів, гідронімів – різна. Кожна географічна назва має свою, притаманну їй форму або модель, побудовану за допомогою граматичних засобів і закономірностей. Якщо, наприклад, в тюркській, фінно-угорській чи німецькій топонімії перевага належить основоскладанню або словосполученню, де кінцевим елементом

виступає географічний термін (наприклад, Аюдаг, Ганновер, Онега, кінцевий елемент яких означає відповідно «гора», «берег», «річка»), то словотворення українських та інших слов'янських топонімів відбувається головним чином шляхом афіксації. Відносно кореня слова афіксом частіше бувають суфікс і префікс. При цьому більшість моделей утворена з допомогою суфіксації (Рокит-н-а), певна частина топонімів утворена з допомогою префіксації (Заброди) або ж префіксації разом з суфіксацією (Заболот-ів). Деякі топоніми являють собою словосполучення (Нове Село, Перша Рудка, Асканія-Нова), інші – складні двоосновні слова (Звенигород, Ужгород) або утворені за допомогою інших граматичних засобів: числа (Близнюки), відмінка (Федотова Коса), роду (Солоне озеро).

У топонімії велике значення має формант (топоформант) – словотворчий елемент (префікс, суфікс, граматичний показник числа і роду), який у мові самостійно не вживається і є лише додатком до основи для утворення географічної назви (наприклад, Брід-ок) [104, с. 9-12].

Фоном топонімії України, тобто переважаючими однорідними у мовному відношенні географічними назвами, без сумніву, є топоніми слов'янського походження. При цьому кожна місцевість має свої, характерні саме для неї засоби творення, а також вкраплення різних назв іншомовного походження. Кожен формант має свій ареал поширення, тісно пов'язаний з історією краю, його заселенням, господарською діяльністю, зі зв'язками з іншими народами і племенами в різний історичний час.

1.3. Стан та перспективи розвитку ойконімії в українському мовознавстві

Безпосереднім предметом нашого дослідження є ойконіми – вид топоніма, власна назва будь-якого поселення (міста, селища, села, виселка, хутора): м. Київ, смт Макарів, с-ще Терезине, с. Варварівка, х. Добровільний.

Ойконімія української мови сформувалася на давньоруському ґрунті, але в ній зберігаються окремі елементи і праслов'янського походження.

Ойконіми є одними з найбагатших розрядів власних назв за структурою, походженням, мотиваційними, семантичними та іншими особливостями. Саме тому дослідженню власних назв поселень в ономастиці приділяється досить детальна увага.

Ойконімам в українській мові присвячені спеціальні розвідки Д. Бучка, О. Купчинського, І. Ковалика, О. Скляренка. Його висвітлювали на тлі топонімії, утворень іншого типу А. Корепанова, Т. Поляруш, О. Стрижак, К. Цілуйко. У загальнотеоретичному плані власні назви поселень досліджували А. Білецький, Ю. Карпенко, І. Железняк та інші [97, с. 431-432].

Зокрема, регіональним проблемам присвячено значну частину сучасних досліджень, у яких аналізується ойконімія Харківщини (Ю. А. Абдула), Північної Тернопільщини (І. О. Волянчук), Прикарпаття (М. М. Габорака, В. О. Яцій), Північної Хмельниччини (Н. М. Герета), Вінниччини (Л. Л. Дика), Черкащини (І. С. Гонца), Сумщини (О. В. Іваненко), Опілля (В. В. Котович), Полтавщини (А. В. Лисенко), Рівненщини (Я. О. Пура), Південно-Західного Поділля (М. М. Торчинський), Карпат (М. Л. Худаш). У такому ключі підготував свою роботу і Д. Г. Бучко, який не лише описав понад 650 назв поселень Покуття, а й встановив визначальні принципи, за якими здійснювалося іменування населених пунктів України.

Ареальні дослідження в українській ойконімії спрямовані на вивчення пропріальних одиниць із суфіксами -івц-і, -инц-і (Д. Г. Бучко), -ич-і (О. А. Купчинський), -ів, -ин (З. О. Купчинська), -ець, -иця (Н. Є. Михайличенко), - *јъ (-*ја, -*је) (Л. Н. Радьо), -ан-и (-ян-и) (І. Б. Царалунга). Подібною є і робота М. П. Мриглод, у якій аналізуються ойконіми Правобережної України з християнськими іменами в основах.

Особливо цінними для нас є наукові розвідки Л. Л. Дикої, яка займається дослідженням ойконімії Поділля. Так, у статті «Складні та складені ойконіми Східного Поділля: семантика та структура» дослідниця аналізує складні та складені ойконіми Поділля з огляду на їхню семантику та структуру, а також характеризує способи творення досліджуваного типу назв населених пунктів та визначає їхню продуктивність [33]. У праці «Ареал поширення ойконімів на -івці, -инці на території Східного Поділля протягом XIV – XX століття» вона простежує просторову локалізацію назв населених пунктів на -івці, -инці на зазначеній території та здійснює характеристику їхньої словотвірної структури та семантику базових назв [31].

Дослідження ойконімії має не лише наукове та історико-культурне значення, а й практичне в галузі картографії, орфографії та в усіх видах спілкування. А оскільки лексичною основою ойконімів є загальні та власні назви, то ойконіми вважаються важливим джерелом вивчення історії українського народу, його мови і культури.

Особливої уваги потребує питання класифікації ойконімів. Різні науковці трактують цю проблему по-своєму, і тому вона ще знаходиться в постійній динаміці.

Цікавою є класифікація ойконімів В. Ташицького, яка ґрунтується на хронології номінаційного процесу і на можливості чи неможливості визначити їхнє походження та з'ясувати етимологію. Таким чином він виділяє дві великі групи: 1) назви, які завжди були найменуваннями поселень; 2) назви, які раніше іменували людей, а потім трансформувалися у топоніми. Усередині кожної групи наявні численні історико-етнографічні та лінгвістичні підгрупи, підставою для виділення яких є передусім морфемна структура назви, зокрема суфіксальне оформлення. Частина ойконімічного матеріалу В. Ташицький відносить до двох інших груп: 3) назви подвійного змісту, які допускають різне тлумачення своєї етимології; 4) назви невідомого походження [93 ,с. 31-32].

Заслугує на увагу й хронологічна класифікація ойконімів Д. Г. Бучка у монографії «Походження назв населених пунктів Покуття», який, аналізуючи становлення і розвиток ойконімних моделей цієї історико-етнографічної території, виділяв *протоукраїнський*, *староукраїнський* та *новоукраїнський* періоди [11]. У його дисертаційній роботі «Ойконімія Покуття» ойконімійна система регіону відтворена на таких етапах її розвитку: «1) період Київської Русі (давньоруський – до XIV ст.), 2) староукраїнський – XIV – XVII ст., 3) новоукраїнський – XVIII – XX ст.», причому давньоукраїнський період поділяється на два рівні – «ойконіми, фіксовані історичними пам'ятками до XIII ст., і ойконіми, фіксовані джерелами після XIII ст., які за певними своїми ознаками мають право бути віднесеними до давньоукраїнських» [10, с. 25].

Характеризуючи словотвірно-мотиваційну структуру назв населених пунктів України у праці «Класифікація ойконімів України (словотвірно-мотиваційний аспект)» [8], учений пропонує розрізняти доойконімний та ойконімний рівні ойконімізації, в основі якого – поділ назв залежно від того існували вони раніше як апелятиви чи відразу після свого виникнення стали найменуваннями населених пунктів [8, с. 10-13].

На основі дериваційних та мотиваційних ознак Л. Г. Бучко виділив такі види назв поселень доойконімного рівня деривації, тобто первинних: 1) відапелятивні сингулярні та плюральні: *Гора*, *Замчище*; 2) відапелятивні метафоричні: *Клин*, *Лопата*; 3) ойконіми, утворені від назв колективів людей (відпатронімні: *Дитиничі*, *Онишківці*; відетнонімні: *Дуліби*, *Татари*; утворені від родових, службових та глузливих назв: *Петраші*, *Сороки*); 4) відпропріальні ойконіми (переважно відгідронімні і дуже рідко відоронімні): *Стрий*, *Магора*.

Вторинними назвами (ойконімного рівня деривації) вважаються ойконіми: 1) відантропонімні (із суфіксами *-*jь(*-ja, *-je)*; *- ів(<-ов)*, *- ин*; *- івк-а, -ець, -их-а, -(ш)ин-а* та ін.: *Борислав*, *Гостів*, *Гринівка*, *Матківщина*; 2) відтопонімні (суфіксальні і префіксальні деривати): *Буськ*, *Підмихайлівці*; 3) відприкметникові субстантивовані деривати: *Глибока*, *Довге*; 4) складні та

складені: *Білий Камінь, Новоселиця*; 5) пам'яткові: *Вознесенськ, Івано-Франківськ* та інші [8, с. 11-13].

Хронологічну класифікацію ойконімів здійснювали й інші мовознавці. Наприклад, Л. Н. Радьо, аналізуючи динаміку ойконімів на *-*jь (-*ja, -*je)* протягом десяти століть, виокремила 4 періоди: 1) X – XIII ст.; 2) XIV – XVI ст.; 3) XVII – XVIII ст.; 4) XIX – XX ст. [86, с. 13].

Подібною є і хронологія основних словотвірних моделей ойконімів М. М. Габорака, який розмежовував такі синхронні зрізи: 1) XII – I пол. XIV ст.; 2) II пол. XIV – XV ст.; 3) XVI ст.; 4) XVII ст.; 5) XVIII ст.; 6) XIX ст.; 7) XX ст. [19, с. 188].

Проте нас більше цікавлять класифікації з погляду семантики, структури та мотиваційної складової виникнення ойконімів.

Традиційною в цьому аспекті є класифікація ойконімів за семантичним навантаженням, до якої звертаються більшість мовознавців. Відповідно до неї назви населених пунктів поділяються на відонімного та відапелятивного походження. А також сталим вважається поділ ойконімів на прості (однослівні), складні та складені (двослівні).

Своєрідною видається класифікація ойконімів В. В. Німчука за мотиваційними відношеннями, на основі яких науковець виділяє 28 класів ойконімів: 1) назви поселень (далі НП), що первісно позначали менші або більші групи людей: *Пилипони*; 2) НП за особливістю місця, вибраного поселенцями: *Горяни, Ставчани, Загоряни, Піддубці*; 3) НП за походженням людей із певного місця чи краю (внаслідок переселення, міграції): *Канівці, Уманці, Хорольці, Ставищани, Воїнці*; 4) професійні НП (за заняттям, професією, родом діяльності мешканців): *Бортники, Бровари, Ковалі, Рибалки, Шевці*; 5) НП за торговельною діяльністю й обміном: *Базарянка, Торговиця, Торжок*; 6) НП, пов'язані з військовою справою, воєнними спорудами: *Острог, Редути*; 7) патронімічні НП: *Путятичі, Глібовичі*; 8) псевдопатронімічні НП: пізніші найменування, виниклі за зазначеним вище зразком; 9) родові НП: *Бажани, Коти, Дацьки*; 10) присвійні

(посесивні), увічнювальні (комеморіальні) НП, дані за колишніми власниками або першими поселенцями і на пам'ять, на честь видатних осіб: *Руськово, Йосипів, Юрівщина, Миньківка, Хмельницький, Дніпропетровськ*; 11) псевдоприсвійні (псевдопосесивні) НП: *Лисичово ← Лисиче, Копашново ← Копачний, Середньово ← Середнє*; 12) НП, пов'язані з місцевим ландшафтом, природні (ландшафтні) назви, які вказують на топографічну або географічну особливість поселення: *Бірки, Поляна, Кучугури, Оболонь*; 13) НП за місцевою флорою (рослинністю): *Ясіня, Вербки, Дубове, Очеретяне, Хмелини*; 14) НП за рельєфом місцевості: *Балки, Береги, Горбки, Кряжовий, Ями*; 15) НП за місцевою фауною: *Ведмеже, Жаби, Лисиче, Вовчий*; 16) НП, пов'язані з господарською діяльністю: *Рудня, Гамарня, Димарка*; 17) НП, пов'язані з вирубуванням, випалюванням лісу, підсічним господарством: *Чертіж, Згарка, Порубаї, Потереба*; 18) НП за укріпленнями: *Завалля, Підзамче, Загатинці*; 19) НП за огорожами, огороженими місцями: *Тинна, Забори, Загінці*; 20) НП за данинами, натуральними платами: *Половинники, Трительники*; 21) НП за правовими відносинами: *Слобода, Юридика*; 22) НП за видом поселення: *Сільце, Хутір, Новий Виселок, Кутки*; 23) НП за типом господарських будівель: *Двірець, Дворик, Сажки*; 24) демінутивні НП для відрізнення від попереднього або однойменного поселення: *Городок* (від *Львов город*), *Гологірки* (пор. там само *Гологори*); 25) комеморіальні НП від прізвищ (імен) осіб, на честь або пам'ять яких вони надані; НП на пам'ять про події: *Мануїльське, Шевченкове, Перемога, Здобуток Жовтня, Червоне*; 26) НП за подіями, що на їх місці відбувалися; 27) бажальні НП: чес. *Dařbože*; 28) НП, перенесені з інших країн; біблійні назви: *Париж* (тепер *Веселий Кут* на Одещині), *Прага* (куток у с. *Кальник* Закарпатської області); 2) НП за патронатом церкви (храмовим святом, святцями, культом): *Покровське, Миколаїв, Воскресенка* [78].

Однак, на нашу думку, вона занадто деталізована, оскільки деякі групи ойконімів виглядають мізерними (наприклад, НП за огорожами), або нечітко визначеними, абстрактними (бажальні НП).

Заслуговує на увагу класифікація ойконімів за характером поселення, відповідно до якої назви населених пунктів поділяють на **астіоніми**, або **полісоніми** – власні назви поселень міського типу, і комоніми – власні назви поселень сільського типу [97, с. 431].

Проте науковці прагнуть розширити цю класифікацію. Тому до останньої групи відносяться і **мікроойконіми** (назви хуторів, фільварків, присілків і подібного), значна кількість яких була зафіксована у першій третині ХХ ст. Із них власні назви окремих жилих будинків (раніше це були переважно дачі, урочища, шосейні і залізничні будки, казарми тощо, а зараз до них додалися і найменування заміських будинків, маєтків, фермерських та інших господарств), на думку М. М. Торчинського, повинні бути ідентифіковані окремим терміном, по-перше, через те, що такі денотати становлять особливий тип поселення, не схожий ні на міський, ні на сільський; по-друге, їхні назви мають низку специфічних семантичних, дериваційних та інших особливостей. Найбільш придатним для цього є термін **ойкодомонім** (від грец. *οἰχοδομή* – «будинок, будівля»), сутність якого Н. В. Подольська визначає так: «власна назва будинку»: *Дім Пашкова, Кремлівський палац*. Окрему групу ойкодомонімів можуть складати назви прикордонних застав і митних постів – **лімітрофоніми** (від лат. *limi-trophus* – «прикордонний; прикордонні військові поселення»).

Названі вище найменування ідентифікують як місця постійного проживання людей, тому їх можна об'єднати терміном **фактоойконіми** (від лат. *factum* – зроблене). Відповідно місця, де люди проживають тимчасово, називають **фіктоойконімами** (від лат. *fictum* – вигадка, брехня). До них можна віднести **статівоніми** (від лат. *stativa* – військовий стан, табір; зупинка в дорозі, привал: табір «Зірниця») – назви військових, туристських та інших

таборів, польових станів тощо – і **фазендоніми** (лат. *fasere* – робити, будувати) – назви дач і дачних комплексів.

Погоджуємося з думкою М. М. Торчинського про те, що доповнення ойконімії новими розрядами дозволить більш чітко упорядкувати її структуру [93, с. 169].

Окрім класифікацій самих ойконімів, на увагу заслуговує класифікація продуктивності їхніх словотвірних типів М. М. Торчинського, який виділяє такі типи:

- 1) **зростальна** (кількість власних назв певного типу неухильно збільшується протягом усього періоду, який аналізується, причому таке збільшення передусім фіксується у відсотках до загальної кількості пропріативів, які досліджуються);
- 2) **спадна** (кількість онімів певної моделі неухильно зменшується протягом усього періоду, який аналізується);
- 3) **зростально-спадна** (кількість власних назв збільшується до певного моменту, а тоді починає зменшуватися);
- 4) **спадно-зростальна** (кількість власних назв зменшується до певного моменту, а тоді починає збільшуватися);
- 5) **стабільна** (кількість пропріативів протягом усього періоду залишається приблизно на тому самому рівні);
- 6) **епізодична** (наявність певної словотвірної моделі засвідчена лише одного разу);
- 7) **спорадична** (наявність певної словотвірної моделі засвідчена двічі, причому така фіксація розмежована в часі);
- 8) **хвилеподібна** (продуктивність власних назв протягом усього періоду їх дослідження є нестабільною: то збільшується, то зменшується, то взагалі протягом одного-двох часових зрізів не фіксується) [93, с. 415].

Так, Н. М. Герета до зростальних моделей віднесла «ойконіми на **-іvk-**а; трансойконімні назви; субстантивовані утворення, мотивовані якісними та

відносними прикметниками; складні та складені утворення з атрибутивними компонентами. Спадними є префіксальні деривати, присвійні назви та іменниково-іменникові словосполучення і композити. Зростально-спадними є найменування на *-івц-і*, *-инц-і*, *-щин-а*, *-ець*, *-ів*, *-ин*. Порівняно сталою продуктивністю характеризуються конфіксальні, плюральні ойконіми, посесиви з архаїчним суфіксом *-jь (-ja, -je)*» [86, с. 182].

За характером розвитку словотвірні моделі Південно-Західного Поділля теж поділені на спадні (префіксальні назви та суфіксальні на *-ич-і*), зростально-спадні (плюралізація, назви-словосполучення, суфіксальні на *-івц-і*, *-инц-і*), зростальні (суфіксальні назви на *-івк-а*), інтенсивно зростальні (утворені лексико-семантичним способом) та моделі з порівняно сталою продуктивністю (утворені морфолого-синтаксичним, лексико-синтаксичним, регресивним, контамінаційним способами, префіксально-суфіксальні та назви невідомого походження) [93, с. 417].

Як бачимо, таким чином переважно кваліфікуються не окремі словотвірні типи, а способи словотвору в цілому.

Тому звернемо увагу й на основні способи творення ойконімів, які, у «Топонімічному словнику» М. Т. Янка [104] поділяють на непохідні, що одразу ж стали назвою населеного пункту, й похідні, які ми доповнимо класифікацією Д. Г. Бучка [9] та віднесемо такі способи деривації: лексико-семантичний, морфологічний, морфолого-синтаксичний, лексико-синтаксичний та універбація, тобто спрощенням складної чи складеної назви в однослівну (Кут Баїнський – Кут).

Детальніше розглянемо похідні ойконіми, звернувшись до класифікації Д. Г. Бучка, яка на сьогодні, на нашу думку, є чи не єдиною найбільш повною та вичерпною серед усіх типологій у цьому аспекті.

I. Ойконіми лексико-семантичного способу деривації. До цієї групи належать назви поселень, що утворилися шляхом: 1) онімізації апелятивів; 2) трансонімізації інших онімів у назви населених пунктів.

1. Шляхом онімізації апелятивів утворено ойконіми, мотивовані:

а) назвами типів самих поселень, напр.: Буда, Виселок, Воля, Городок, Двір, Місто, Осада, Посад, Село, Слобідка, Табір, Хутір;

б) назвами одиничних примітних об'єктів: Вал, Валок, Вітряк, Волока, В'язок, Камінь, Каштан, Клин, Керничка, Кущ, Липа, Місток, Окіп, Ріг, Рокита, Тропа та под.;

в) назвами з різним значенням, що виражають метафоричність: Астра, Вісь, Грамота, Гусь, Дерть, Журба, Забава, Заздрість, Калита, Кривда, Кроква, Любов, Оса, Плуг, Ракета, Сніп, Туча та ін.;

г) штучно створеними назвами: Боротьба, Досада, Звізда, Одрада, Правда, Труд.

2. В результаті трансонімізації виникли ойконіми від різних розрядів онімів:

а) гідронімів і назв гідрооб'єктів: Березовиця, Верещиця, Глибочиця, Іржавець, Ірпінь, Остер, Стрий, Сула, Топільниця; Багно, Болото, Заплава, Лиман, Саджава і под.;

б) мікротопонімів різної структури: Балка, Глинище, Діброва, Долина, Клин, Нива, Сіножата, Толока; Загвіздя, Загребелля, Підруддя та ін.;

в) оронімів різної структури: Берег, Верх, Горб, Грунь, Обрив; Лисогора, П'ятигора, Сопигора;

г) назв фітооб'єктів: Березник, Буковина, Бучина, Вільшина, Гай, Гайок, Гвізд, Грабина, Дубина, Осичина, Соснина та под.;

д) ергонімів, назв місць різних промислів: Баня, Гамарня, Гуральня, Гута, Завод, Мазярня, Пила, Рудня, Солеварня, Тартак і ін.

Шляхом трансонімізації утворені також ойконіми у формі множини, етимонами яких є патроніми, родинні, локально-етнічні та інші назви жителів.

Патронімами є назви людей на -ичі, -івці, -инці за іменуванням їх патрона, напр.: Вишатичі < В(в)ишатичі – „нащадки чи піддані Вишати”, Боришківці < Б(б)оришківці – „нащадки чи піддані Боришка”.

Родинними прийнято вважати назви, якими давно називали мешканців певних поселень за іменуванням їх родоначальників, тобто якими їх усіх як членів однієї родини називали жителі інших поселень.

Локально-етнічними є назви груп людей за характером місцевостей, на яких вони первісно оселилися, з якої території чи поселення вони переселилися.

Нижче подаємо ойконіми, мотивовані названими вище етимонами:

1) від патронімів утворені давні українські ойконіми: Бистричі, Боляновичі, Бориничі, Гулевичі, Грушатичі, Миляновичі, Сокиричі, Тишкевичі; Багринівці, Боришківці, Варівці, Гурівці, Матвіївці; Бабинці, Дибинці, Немиринці, Скибинці, Шкуринці, Юринці. В основах відпатронімних ойконімів України найчастіше фіксуються давньослов'янські відкомполітивні та відапеліативні, рідше календарні церковнослов'янські імена;

2) від родинних назв утворені в основному ойконіми на -и/-і: Браташі, Глоби, Губарі, Дації, Дзюби, Киселі, Лютарі, Ослави, Скребиші, Тадані, Чуби та ін.; до цієї ж групи належать численні назви на -ани /-яни, мотивовані антропонімами: Бажани, Барани, Бацмани, Біляни, Братани, Ждани, Каплани, Кошуляни, Мазани, Омеляни, Семиграні, Чекани, Шияни; сюди ж належать ще окремі назви на -ата/-ята: Ковальчата, Костив'ята, Кринтята, Малетята, Менів'ята, Помонята;

3) від локально-етнічних назв утворені передусім назви населених пунктів на -ани/-яни, напр.: Бужани, Вікняни, Глиняни, Криничани, Лужани, Озеряни, Острожани, Перемишляни, Ставчани, Черкашани. До локально-етнічних, безперечно, належать також префіксальні назви людей на зразок: Загайці, Залісці, Межигірці, Підберізці, Підгайці, Погірці, Прилужани;

4) від заняттєвих назв людей, тобто від назв їх заняття, професії (у польській ономастиці такі назви поселень іменують службовими):

Бондарі, Бочкарі, Гарбарі, Гончарі, Гусари, Дударі, Конюхи, Кушніри, Муляри, Пекарі, Смолярі, Столярі, Токарі, Шинкарі та ін.;

5) від етнонімної лексики утворені лише окремі назви поселень: Волохи, Дуляби, Кривичі, Ляшки, Мазури, Черкаси, Чехи, Ятвяги; у сучасній ойконімії України залишилися лише поодинокі назви населених пунктів, мотивовані етнонімами, оскільки 1946 року під час «упорядкування» ойконімії України усі вони були замінені іншими назвами поселень; до того часу кількість таких ойконімів сягала більше ста назв. За нашими переконаннями, значна частина назв поселень, мотивованих етнонімними і заняттєвими назвами мешканців, могла утворитися від родинних назв, пор. часто вживані в минулому і тепер прізвища на зразок: Бондар, Волох, Гончар, Дуліб, Кравець, Ляшко, Мазур, Мельник, Шваб;

б) від прізвиськових, глузливих назв мешканців конкретних поселень утворені ойконіми Березолупи, Жабокряки, Макотерти, Печихвости, Ракобовти, Тустоголови.

II. Ойконіми морфологічного способу деривації. Цю групу ойконімів презентують ойконіми, твірними основами яких у переважній більшості є антропоніми. Такі ойконіми утворені за допомогою ойконімотворчих формантів, які виражають належність і дуже рідко демінутивність:

1) *-jь (*-j-е, *-j-а): Біловиж, Будераж, Борислав, Добромиль, Дорогобуж, Дрогобич, Житомир, Жизномир, Збараж, Самбір, Теробовль, Хотимир; Бабче, Більче, Гійче, Кривче, Любче, Михальче, Радча, Тур'є, Явче та ін. Важливо, що практично усі українські назви поселень на *-jь утворено від давньослов'янських (давньоукраїнських) композитних і відкомполитних імен. Водночас назви на *-j-е, *-j-а могли бути утворені також від давньослов'янських автохтонних відапелятивних імен, а окремі з них – навіть від церковно-християнських імен;

2) -ів (< -ов), -ов-е, -ов-а, -ин (-ин-е, -ин-а): Андріяшів, Борщів, Годів, Київ, Летичів, Львів, Манаїв, Почаїв, Чернігів; Батурич, Лебедин,

Микулин, Ніжин, Пирятин, Рогатин, Селятин, Снятин; Баранова, Бушеве, Глібове, Гринева, Киселева, Косарева, Лимарева, Матієве, Милова, Прошова, Стасева, Стецева, Тулова; Дусина, Юрицина і под. Безперечно, що ойконіми із суфіксами -ів та -ин є значно давнішими від назв поселень, утворених за допомогою варіантів цих суфіксів;

3) -к-а, -івк-а/-ївк-а: Арабка, Балабанка, Веренчанка, В'ячеславка, Євминка, Кіндійка, Мамайка, Петранка, Петричанка, Рубанка, Скиданка, Щербанка; Бабичівка, Бесарабівка, Броніславівка, Варварівка, Гриневичівка, Давидівка, Кочубеївка, Онопріївка, Сваричівка, Туличівка, Федоровичівка, Цапіївка та ін. Якщо вираження посесивності за допомогою суфікса івк-а є загальновідомим, то вираження цього ж словотвірного значення за допомогою суфікса -к-а є не завжди однозначним. Окремі назви з цим суфіксом можуть бути формами родового відмінка однойменного антропоніма для вираження належності відповідного поселення конкретній особі;

4) -их-а: Бакуниха, Гейсиха, Дмитриха, Карасиха, Карпиха, Кукуриха, Сокириха, Юрчиха;

5) -(ч)ин-а, -(щ)ин-а: Гавареччина, Гусаківщина, Дроздівщина, Жуківщина, Лінещина, Сарнавщина, Трегубщина, Черкавщина, Шарківщина, Юрківщина та ін.;

6) значення належності поселення може бути виражене також формою родового відмінка відповідного антропоніма: Базалія, Богданка, Бойка, Вовченка, Дуба, Євтодія, Зеленія, Малія, Марченка, Любеля, Любка, Осмолода, Печенія, Рибія, Сидоренка, Сокуренька, Страшука, Ткаченка, Тулія, Хвалибога та ін.

7) у результаті морфологічного способу словотвору виникли назви на -ськ/-цьк. У своїй класифікації слов'янських ойконімів В. Ташицький зараховував такі назви до посесивних. Л. Гумецька стверджувала, що цей суфікс є відносно присвійним, однак у пам'ятках актової мови XIV – XV ст., які вона ґрунтовно вивчала, дослідниця не виявила ойконімів на -ськ,

твірними основами яких були б антропоніми. Ойконіми на -ськ належать до найархаїчніших: Буськ, Варовськ, Куп'янськ, Луцьк, Малинськ, Мидськ, Оконськ, Турійськ, Шумськ та ін. У радянський період за допомогою цього суфікса було створено десятки назв поселень від апелятивів і антропонімів, що завдало великої шкоди ойконіміїній системі України;

8) морфологічним способом деривації утворені також ойконіми, що не виражають належності. Це здрібнілі назви поселень, утворені за допомогою суфіксів -к-а, -ець від назв уже давно існуючих поселень, що розташовані поруч або ж на віддалених теренах. До таких ойконімів належать: Димерка (< Димер), Козівка (< Козова), Літинка (< Літин), Любарка (< Любар); Белзець (< Белз), Краковець (< Краків) та ін ;

9) до морфологічного способу деривації зараховуємо ойконіми, утворені за допомогою префіксів на базі колишніх прийменникових назв, напр.: Загрушка, Заріка, Застав, Застугна, Межирічка, Піддубина, Підріка.

III. Ойконіми морфолого-синтаксичного способу деривації. Цим способом утворено ойконіми:

1) які виникли шляхом субстантивації колишніх означень у давніх атрибутивних складених назвах поселень: Ведмежа, Довга, Долинська, Зелена, Княже, Красне, Лозовата, Рівне, Розкопана, Розсохувата, Спалена.

2) які виникли в результаті словоскладання: Білгород, Вижгород, Горинград, Звенигород, Іванград, Китайгород, Степангород, Червоноград; Бориспіль, Ганнопіль, Єлизаветпіль, Людмилпіль, Маринопіль, Ольгопіль, Тернопіль, Христинопіль та ін. Назви, другим компонентом яких є -піль, що походить з грецького polis – „місто, замок”, уперше зафіксовано ще в княжий період: Триполь (>Трипілля) і Шеполь. В історичних писемних пам'ятках назви на -піль нерідко фіксуються ще з компонентом -пілля. За цією ж моделлю утворено й новіші назви на -пілля: Великопілля, Добропілля, Довгопілля, Краснопілля, Новопілля, П'ятипілля, Рівнопілля, Шестипілля.

До групи назв, утворених морфолого-синтаксичним способом слід, очевидно, зарахувати й численні новітні за походженням ойконіми, першим компонентом яких є назви Велико-, Верхньо-, Нижньо-, Ново-, Старо- Сухо- і под.: Великобоярка, Верхньоводяне, Новоборисівка, Старобогданівка, Сухорабівка.

IV. Ойконіми лексико-синтаксичного способу деривації. Ойконіми, утворені цим способом словотвору, становлять собою найчастіше складені атрибутивні назви. Означення в таких назвах вказує на час, розмір, місце розташування та ін. одного поселення стосовно іншого, напр.: Велика Березовиця, Верхнє Водяне, Горішнє Залуччя, Нижній Іржавець, Нове Місто, Старий Скалат. В українській ойконімії трапляються приклади постпозиційного розташування означення в назвах поселень: Рава-Руська, Гута-Суходільська, Лука-Жабокрицька та под.

Розглянуті нами численні моделі ойконімів, на жаль, не охоплюють усього різноманіття назв поселень України, ми назвали лише найчастіше вживані моделі назв та способи їх деривації. Значна частина назв населених пунктів є штучними новотворами, що не відповідають нормам української ойконімії та мови в цілому: Дружелюбівка, Земтруд, Першотравневе, Райтруд, Соцпуть, Трудолюбівка і т.п. У радянський час було створено велику кількість назв меморіального характеру, які теж важко віднести до виділених груп, напр.: Артема, Ворошилова, Глінка, Ленінка, Тельмана.

Домінуючу кількість українських ойконімів утворено в результаті дії лексико-семантичного і морфологічного способів деривації. Такі назви є найдавнішими і визначальними для ойконімії України [9, с. 14-19].

Окремо стоїть питання про акцентуаційні особливості ойконімів. У цьому аспекті на сьогодні існує невелика кількість досліджень, але вони відзначаються чіткістю, логічністю та вмотивованістю. Однією з таких розвідок є праця Л. Гуцул «Акцентуація українських ойконімів та апелятивів: компаративний аналіз» [29], у якій вона відображає спільні та відмінні риси

між акцентуаційними властивостями ойконімів та апелятивів, які є основою для утворення назв населених пунктів.

Так, за Л. Гуцул, наголос в ойконімах досить тісно пов'язаний із наголосом апелятивів української мови, тому що ойконіми утворилися із складу загальної лексики. Але хоча за структурою вони подібні до апелятивів, наголос назв населених пунктів не дублює наголос слів загальної лексики. Вживаючись протягом декількох століть, ці оніми розвинули свої акцентуаційні особливості, а дія аналогії та інші фактори зробили наголос ойконімів відмінним від наголосу епонімів.

Окрім того, мовознавець вважає, що поряд із відмінностями від апелятивів та розподібненням у наголошенні відчутна сильна тенденція до вирівнювання наголосу ойконімів за аналогією до наголосу апелятивів, про що свідчать: форми паралельного наголошення в ойконімах, наявність по-різному наголошених однотипних ойконімів, у яких переважає наголошення за аналогією до апелятивів тощо [29, с. 41].

Загалом, важливою характеристикою української ойконімії є її динамізм, оскільки у вітчизняному мовознавстві це ще відносно молода галузь, до якої тільки починає звертатися все більша увага науковців. Окрім того, нерідко з'являються нові населені пункти, чимало назв населених пунктів було замінено іншими, що, в свою чергу, слугує новим матеріалом для здійснення подальших досліджень у цій сфері, вагомість яких, на нашу думку, переоцінити важко, оскільки ойконіми є культурним надбанням народу, його своєрідним феноменом, який пов'язує між собою історичний, соціально-економічний, духовний та ментальний фактори буття української нації.

Висновки до першого розділу

Пропріальна лексика, безумовно, займає чільні позиції серед об'єктів досліджень багатьох лінгвістів. Адже під час аналізу процесу номінації, функціонування власних назв у різних мовленнєвих ситуаціях стає можливою реконструкція фактів з історії мови у нерозривній єдності з історією певної нації, породжуючи цим самим нові взаємозв'язки між різними науками.

В останні десятиліття увага багатьох мовознавців, які працюють в галузі ономастики, часто загострюється навколо проблем, пов'язаних із топонімічними дослідженнями, зокрема й ойконімічними. І це, на нашу думку, є цілком виправданим явищем, оскільки специфіка ойконімів, як і топонімів загалом, полягає в тому, що в них закладена інформація значно ширша за лінгвістичну і вміщує історичний, географічний, етнографічний та інші аспекти, заповнюючи цим самим прогалини в етногенетичних дослідженнях.

Численні праці мовознавців, що висвітлюють основні теоретичні положення ойконімії, наукові розвідки, присвячені регіональним проблемам зазначеного розділу, ареальні дослідження назв населених пунктів лише підтверджують той факт, що ойконіми є одним з найбагатших розрядів власних назв за структурою, походженням, мотиваційними, семантичними та іншими критеріями.

Розділ II. Лінгвістичне дослідження ойконімів Літинського району Вінницької області

2.1. Історичний факт як підґрунтя для здійснення лінгвістичного аналізу ойконімів Літинщини

Ойконіми, без сумніву, дають уявлення про розвиток української мови у тісному взаємозв'язку з історією нації, оскільки вибір тієї чи тієї ознаки як основної під час номінації географічної реалії зумовлюється інтересами населення, які, у свою чергу, залежать від певних соціально-економічних, психологічних та інших факторів відповідної епохи.

З огляду на вищесказане вважаємо доцільним подати короткі історичні дані стосовного кожного населеного пункту Літинського району Вінницької області як ключ до розуміння семантичного наповнення досліджуваних ойконімів.

Антонівка – село, що було засноване у другій половині XVIII ст. і до 1900 року складалося з 25 дворів. Першим на цій території побудував будинок своїй сім'ї пан Антон, від чийого імені й утворилася назва населеного пункту.

Початком заселення села *Багринівці* вважають кінець XIV ст., а от перша згадка про село датується початком XV ст., коли воно було в списку населених пунктів, що дарувалися Великим Князівством Литовським різним особам, які входили до складу Подільського земства. На цій території будувалися могутні замки для захисту своїх земель Річчю Посполитою та вже згаданим Великим Князівством Литовським. Ймовірно, назва села утворилася від його власника Багрина.

Село *Балин* засноване в другій половині XVIII ст. Літинським старостою, графом Ігнатієм Свидзинським, на місці колишнього скляного заводу. Разом з іншими поселеннями, що входили до складу Літинського староства, за часів Імператриці Катерини II село було власністю Палати

Державного Майна. Назва цього населеного пункту пов'язана з місцевістю, на якій воно розташоване – балка.

Про село **Білозірка** достеменних історичних відомостей немає, окрім того, що перша згадка про нього датується 1545 роком. Також існує декілька легенд походження назви, одна з яких оповідає, що мандрівники, йдучи своєю дорогою, неодмінно заходили в село, над яким сяяла біла зірка, що освічувала все навкруги. Інша легенда говорить, що на пагорбі стояла велика біла хата, про яку люди говорили: «Зайдім до села. Там щось біліє, наче зірка на землі». І третє легенда пов'язує назву села з білими озерами, які висохли внаслідок невдалої меліорації, але частково наповнюються водою, коли йдуть дощі.

Бірків (у деяких письмових згадках – Борків) – часом виникнення села вважають XIV ст., коли воно було подароване литовським князем Вітовтом землянину Богдану Микулинському, власнику с. Микулинці, про яке йтиметься нижче. Шляхом наслідування Борків декілька разів дробився на менші території, одна з яких і до сьогодні існує під цією назвою. Назва цього населеного пункту пов'язана з рельєфом місцевості – бір.

Письмові джерела свідчать, що село **Бруслинів** (у деяких письмових згадках – Брусленів) було засноване в кінці XVIII ст. у складі Літинського староства, і було подароване в довгострокову оренду графу Холоневському Імператрицею Катериною II.

Перші письмові джерела фіксують село **Бруслинівка** під назвою Яцківці (Ясківці) ще у XVIII ст. Воно також входило до складу Літинського староства, і було подароване в довгострокову оренду графу Холоневському Імператрицею Катериною II. У 1946 році Указом Президії Верховної Ради УРСР «з метою збереження історичних найменувань та уточнення і впорядкування існуючих назв сільських Рад і населених пунктів Вінницької області» [указ] село було перейменовано на Бруслинівка.

Села Бруслинів та Бруслинівка розташовані поруч і мають спільне походження їхньої назви – ці території здавна славилися великими плантаціями брусниці.

Вербівка – село, початок існування якого датується 1594 роком під назвою *Майдан Грузький*. перейменування відбулося у 1967 році, що було зафіксовано у виданні «Українська РСР. Адміністративно-територіальний устрій на 1 січня 1967 р.» Цей населений пункт отримав свою назву від рослинності, що тут переважає – верб.

Перша згадка про село **Вишенька** датується XVI ст. У ньому археологи знайшли сліди існування давнього трипільського поселення. За словами жителів, колись у цьому селі росло чимало вишень, тому й воно отримало таку назву.

Назва села **Вінниківці** зустрічається на початку XVI ст., коли частина цього поселення була проміяна графом Кассіаном Володичевським на інші земельні ділянки. Назва цього села також згадується у розповідях про поселення, яке було спалене за часів татарських навал. Назва села утворилася від рельєфу цієї території – вінник, тобто низовина.

Село **Гавришівка** було засноване вихідцями з Вінницького району у XX ст. і отримало свою назву від імені одного з перших переселенців – Гавриша.

Гончарівка починає своє існування в XVI ст. Історичних відомостей стосовно цього села немає. Ймовірно, воно було утворене самими мешканцями цієї території. За словами місцевих жителів, назву село взяло від роду зайнятості його мешканців – гончарства.

Назва села **Горбівці** виникла внаслідок рельєфу місцевості, на якій воно простягнулося, горбів, у XVIII ст. Разом із сусідніми селами воно утворювало Горбівецьке староство і під час приєднання Поділля до Росії було подароване в довгострокову оренду Михайлу Єловицькому. Назва села утворилася відповідно до рельєфу місцевості – горбів.

Перша згадка про село *Городище* зустрічається під назвою *Вонячин* (іноді Венячин) на початку XVI ст., коли Барський староста Бернард Претвич отримав цей населений пункт від королеви Бони Сфорци, але був вимушений повернути його назад через протести Литовських бояр, оскільки він був іноземцем. Саме село Вонячин (Венячин) є дуже давнім і назва його походить ще з часів язичництва, вказуючи на приналежність території язичницькому Богу Венічу. перейменування відбулося у 50-х роках XX ст. і пов'язана зі знахідкою неподалік села залишків стародавнього міста – городища.

У 1950 році з власної ініціативи близько 500-та мешканців було створене відносно молоде село *Громадське*, що й отримало свою назву від гурту людей – громади.

У XV ст. було засновано *Дашківці*. Його власником був Василь Дешковецький, від чийого імені й утворилася назва села.

Перші згадки про *Дяківці* знаходимо раніше, ніж про Літин, ще в XIII ст. під назвою Дядьків, яке належало в той час легендарній Болохівській землі. 1442 року це село було подароване польським королем Владиславом III пану С. Кослевському, після чого воно часто переходило від рук одного пана до іншого. Назва села, ймовірно, утворилася від одного з панів – Дяка.

Раніше за Літин з'явилося й село *Журавне*. Вперше воно згадується в історичних документах за 1290 рік. Але заселені ці землі були значно раніше. Про це свідчать залишки кургану поблизу села на лівому березі річки Південний Буг (ймовірно, скіфських часів, VII - III ст. до н. е.) . За переказами, свою назву село отримало завдяки журавлям, які навесні і восени у великій кількості з'являлися на його околицях.

Утворення села *Залужне* самі ж мешканці відносять до XX ст., коли воно називалося ще *Новоселиця-Залужна*, і тут існував лише невеликий хутір, який привернув увагу людей своїми великими пасовиськами та риболовлею. Тому й перейменували цей населений пункт відповідно до його місцевості – лугів.

Давнім є село *Іванівці*, засноване у XV ст. Але більшість свого історичного шляху воно існувало під назвою Янівці, яка утворилася, ймовірно, від імені власника – Яна (потім – Івана).

Село *Іванопіль*, засноване у XVI ст., за словами місцевих жителів, походить від слів «Іванове поле (місто)», які вказують на те, що цей населений пункт виник у польових умовах.

У XV ст. на території колишнього містечка Любич з'явилося поселення, яке потім переросло в село *Івча*. За однією з версій, назва походить від верб (в давнину називалися іви), що ростуть на обох берегах річки Згарок на території села.

Село *Іскриня* було засноване ще у XIV ст. За словами місцевих жителів, свою назву воно отримало від імені одного з продовжувачів дворянського роду Іскор, який тут тимчасово проживав.

Перші згадки про село *Кам'янка* зустрічаємо в XVI ст. під назвою *Майдан Курилівський*, коли землі Літинщини потрапили королівського майна Сигизмунда Августа. Назва була пов'язана з наявністю місць-схованок (майданів), звідки часто «викурювали» вояків, в масивах місцевого «Чорного лісу» за часів оборонної діяльності шляху «Вінницький гостинець». Коли село було продане графу С. С. Трепову, воно було перейменоване на *Майдан Трепівський*. І лише коли у XX ст. тут була побудована велика двохповерхова церковно-приходська школа з каменю та цегли за проектом архітектора Григорія Артинова, село було перейменовано на *Кам'янку*.

Село *Кільянівка* було засноване та назване самими ж його мешканцями у XVIII ст., і походить від назви глянистої його місцевості, яку жителі називали словом тюркського походження – «кілі» (тюрк. *killi – глина).

У другій половині XV ст. було засноване село *Кожухів*, і, за словами його жителів, взяло свою назву від предмету верхнього одягу – кожуха, який тут дуже часто шили на замовлення місцеві майстри.

Краснопілка – відносно молоде село, засноване у середині ХХ ст. самим ж мешканцями, які й назвали його на честь красних, тобто гарних, полів, що тут розташовані.

У першій половині ХVІІІ ст. була заснована **Кулига**, назва якої походить від великої галявини в лісі, розчищеної мешканцями новоутвореного села під ріллю для власної господарської діяльності, - кулиги.

Кусиківці утворилися на місці колишнього села **Осипівці**, яке було подароване польським королем Владиславом ІІІ Семку Кослевському, а потім розгромлене татарами. На цьому місці й утворилося нове поселення в першій половині ХV ст. під назвою Кусиківці на честь одного із його засновників – Кусика.

У ХV ст. вперше зустрічається згадка про село **Лисогірка** під назвою **Майдан Лисогірський**, яке належало так званим боярським землям і було власністю роду Лисогірських, від імені якого й отримало свою назву.

У кінці ХV ст. було засновано село **Лісне** самими ж його жителями, що отримало свою назву через місцевість, на якій воно розташувалося – ліс.

1391 вважається роком заснування тепер селища міського типу **Літина**, про що свідчить грамота князя Федора Коріятовича, власника Поділля, якою він подарував цю та інші території (Микулинці, Вонячин, Дашківці, Стрижавку та ін.) своєму слугі Гриньку. Серед усіх легенд і переказів най достовірнішим фактом походження назви «Літин» вважають корінь «літ», що є основою географічної назви «Літва», яка означає «Заболочена країна». Бо, дійсно, ця місцевість до свого заселення була безлюдною та заболоченою. Тут було лише перехрестя доріг, якими возилися різні товари. Ймовірним вважають ще один факт – назва утворилася від імені литовського воєводи, який тут проживав, Літа. Але, за часом, це сталося значно пізніше, ніж Літин був заснований, тому цю версію часто спростовують.

У першій половині XVI ст. Даміаном Дяківським з дозволу короля Сиізмунда I у королівських лісах була заснована *Літинка*, яку заселили вихідці з Літина, створивши тут окремі хутори, і яку спочатку так і назвали – *Літинські Хутори*.

У першій половині XX ст. було засновано село *Радянське*, походження назви якого є очевидним. Постановою Верховної Ради України від 19 травня 2016 року «Про перейменування окремих населених пунктів та районів» воно було перейменоване на *Літинські Хутори*.

На початку XIX ст. самими жителями було утворене село *Лука*, що отримало таку назву від розташування на цій місцевості коліна річки («лука»), яке слугувало людям для різноманітних господарських справ.

У XVII ст. вперше згадується село *Лукашівка*, яке було засноване самими його мешканцями, і отримало свою назву від імені одного з перших заселенців Лукаша.

У XVIII ст. переселенцями з інших сіл утворився *Майдан-Бобрик*, першою назвою якого була «*Бобрка*» від назви правої притоки Південного Бугу – річки Бобрик, що тут протікає.

До середини XVII ст. відносять заснування села *Малинівка*, яке до 1961 року мало назву «*Гута Літинська*». За переказами старожилів, ця місцевість була покрита густими лісами до тих пір, поки перші переселенці не почали розкорчовувати дерева, освоюючи територію для подальшого проживання. Тому їй дали цьому селу назву «Гута», що з арабської означає «оаза».

На початку XIX ст. переселенцями з сусідніх сіл була заснована *Матяшівка*, що отримала назву від імені одного з перших мешканців – Матяша.

У першій половині XVI ст. виникло поселення, що згодом отримало назву *Медведівка* на честь першого мешканця на цій території, який мав прізвисько «Медвідь» через свій великий дужий стан.

До XVI ст. відносять також утворення містечка *Миколаївка*, яке було зруйноване, достовірно не відомо, турками чи татарами. На його місці пізніше виникло нове поселення під тією ж назвою.

Перші згадки про село *Микулинці* знаходимо в кінці XIV ст., коли князь Вітовт подарував цю територію землянину Богдану Микулинському, від чийого імені, ймовірно, утворилася назва села. За ще однією версією, назва походить від древнього міста Микулин, на розвалинах якого виникло нове поселення Микулинці.

У XIV ст. виникло також поселення *Новоселиця Літинська*, утворене вихідцями з тогочасного містечка Літин, і яке було також подароване князем Вітовтом Богдану Микулинському. Згодом село було перейменоване на *Новоселиця*.

До XIV ст. відносять і заснування села *Олександрівка*, що виникло на місці древнього лісу, який почали викорчувувати перші переселенці. Назва, ймовірно, виникла від імені одного із засновників – Олександра.

У кінці XIX ст. на місці осикового гаю утворилося поселення *Осічок*, яке й взяло свою назву від місцевості, де воно розташувалося.

У XVIII ст. з дозволу Катерини II граф Йосип Осолінський заселив територію під колишньою назвою *Петухи* (бо тут проживали розбійники, яких люди з околиць так і прозвали) кріпаками і назвав її на свою честь *Осолинка*.

У середині XVII ст. на місці вирубаного лісу виникло село *Пеньківка*, жителі якої займалися виробництвом поташу. Поселення й отримало свою назву через велику кількість пнів, що залишилися на цій території.

Історія села *Петрик* розпочинається з 1937 року, коли тут було створено полігон для випробовування зброї. А в кінці 40-х років XX ст. на його місці утворилося підсобне господарство. Село назване на честь одного з військовослужбовців – Петра.

На початку XVII ст. виникло нове поселення під назвою *Слобідські Хутора*, коли переселенці з сусідніх селищ (слобід) почали будувати тут свої

хутори. Пізніше село було перейменовано на «*Пиківська Слобідка*», коли сюди масово заселялися люди з с. Пиків.

У XVI ст. почалося заселення ще однієї території, яку люди назвали на честь першого переселенця Супруна – *Майдан Супрунівський*. У 1960 році село було перейменовано на *Підлісне*, що вказує на характер місцевості, на якій воно розташоване – ліс.

У XVII ст. мешканці з сусідніх сіл почали заселяти територію, вкриту галявинами квітів – рожами, які до сьогодні залишилися лише в назві села – *Ріжок*.

На початку XVI ст. під назвою *Літинські Хутори* почало існування ще одне село, що сьогодні називається *Садове* через великий яблуневий сад, на якому сезонно працює багато заробітчан. Першими жителями були переселенці з Літина, які побудувала тут свої хутори, від чого й утворилася першоназва цього населеного пункту. Перейменування мотивувалося наявністю на той час поселення з такою ж назвою.

Час заснування *Селища* невідомий. Уперше про нього згадується в другій половині XVI ст., коли воно було власністю Філона Кмити. Тут був побудований замок, який захищав Літин від нападу ворогів. Назва села бере свій початок відтоді, як тут було знайдено поселення (селище) людей трипільської культури.

У XVII ст. утворилося село *Соколівка*, що, за словами місцевих жителів, отримало свою назву на честь птаха, якого часто можна було побачити в небесному просторі цієї території – сокола.

Раніше за Літин, у XIII ст. виникло село *Сосни*, яке тоді було оточене сосновими лісами, від чого й утворилася назва цієї території. Нині там залишився лише сосновий бір.

У кінці XIV ст. було засноване село *Супрунів*, коли на цій території були знайдені уламки стародавнього замку. Назва утворилася від імені першого жителя цієї місцевості, який мав прізвисько Супрун.

Кінець XVIII ст. вважається часом заснування села *Теси*, коли тут оселилися люди, які займалися деревообробною діяльністю, від чого, ймовірно, утворилася назва – «Теси» від «тесати» (обробляти дерево).

Перша згадка про поселення під назвою *Трибухи* знаходиться в документах XVI ст., коли воно належало Хмільницькому староству. За словами старожилів, село утворилося на руїнах раніше розгромленого татарями містечка, від якого й залишилася назва «Трибухи».

У 1965 році було засноване село *Українка* під тодішньою назвою *Майдан Борківський* через велике поселення людей (майдан) на місцевості, основу якої складає бір. перейменування відбулося за ініціативи місцевого самоврядування.

З другої половини XVI ст. згадується село *Уладівка*, яке утворилося на місці давнього зруйнованого татарами міста Уладова, від якого й збереглася назва цього населеного пункту.

Про село *Шевченка* перші згадки зустрічаємо у другій половині XVI ст. під назвою *Зиновинці*. перейменування відбулося в радянський час на честь поета Т. Г. Шевченка.

У першій половині XVII ст. вперше згадується про село *Майдан Літинський*, який був заселений переселенцями з Літина. Згодом воно було перейменоване на *Яблунівку* через великі врожаї яблук на цій території.

Отже, як бачимо, вищезгадані населені пункти різняться між собою за такими критеріями як час та спосіб виникнення, наявність/відсутність перейменувань, соціальний та економічний стан мешканців сіл. А це, на нашу думку, великою мірою й вплинуло на утворення ойконімної системи Літинського району у теперішньому її вигляді, оскільки назва того чи того населеного пункту безпосередньо залежить від суспільних умов, характерних тому часу, коли він виник.

2.2. Структурно-семантичне навантаження ойконімів Літинського району

Вітчизняні та зарубіжні ономасти за семантикою твірної основи визначали різні групи ойконімів, але всі класифікації зводилися переважно до поділу власних географічних назв на відонімні та відапелятивні. Така систематизація, як зауважує Ю. Редько, зумовлена тим, що «назви населених пунктів утворювалися, головним чином, двома шляхами: по-перше, за своїм краєзнавчим характером, і, по-друге, від особових назв, причому цих значно більше» [87, с. 228].

Традиційно ойконіми за структурою поділяють на прості, складні та складені. Одним із новіших типів в ойконімії Вінниччини є складні та складені назви, оскільки більшість із них утворилися для іменування нового поселення на відміну від уже існуючого однойменного ойконіма [33, с. 116].

Найчисленнішу групу ойконімікону Літинського району становлять прості назви населених пунктів відапелятивного походження, яких виявлено 34 одиниці: **Балин** – ойконім, утворений суф. сп. від назви місцевого рельєфу «балка» + суф. *-ин-*; **Біркив** – ойконім, утворений суф. сп. від назви місцевого рельєфу «бір» + суф. *-к-, -ів-*; **Бруслинів** – ойконім, утворений суф. сп. від назви рослини «брусниця» (спільний праслов'янський корінь *brus, brusinika - брусниця) + суф. *-л-, -ин-, -ів-*; **Бруслинівка** – так само як *Бруслинів*; **Вербівка** – ойконім, утворений суф. сп. від назви рослини «верба» + суф. *-ів-, -к-*; **Вишенька** – ойконім, який утворився перенесенням зменшено-пестливої форми загальної назви ягоди «вишенька – вишня» у назву населеного пункту; **Вінниківці** – ойконім, який утворився суф. сп. від назви місцевого рельєфу «віннік» (низовина) + суф. *-ів-, -ц-*; **Гончарівка** – ойконім, який утворився суф. сп. від назви людини за видом діяльності «гончар» + суф. *-ів-, -к-*; **Горбівці** – ойконім, що утворився суф. способом від назви місцевого рельєфу «горб» + суф. *-ів-, -ц-*; **Городище** – ойконім, який утворився перенесенням загальної назви «городище» (стародавнє земляне укріплення, залишки стародавнього міста) у власну; **Громадське** – ойконім, який утворився суф.

сп. від «грумада» + суф. *-ськ-*; **Журавне** – ойконім, що утворився суф. сп. від назви птахів «журавлі» + суф. *-н-*; **Залу́жне** – ойконім, що утворився суф.-преф. сп. від назви місцевого рельєфу – преф. *за-* + «луг» + суф. *-н-*; **Івча** – ойконім, що утворився суф. сп. від назви рослини «іва» (верба) + суф. *-ч-*; **Кам'янка** – ойконім, що утворився суф. сп. від «камінь» + суф. *-к-*; **Кільянівка** – ойконім, назва якого зумовлена глинястим (тюрк. *killi – глина) характером місцевості; **Кожухів** – ойконім, утворений суф. сп. від назви одягу «кожух» + суф. *-ів-*; **Кулига** – ойконім, що утворився перенесенням назви невеликої галявини в лісі, розчищеної під ріллю, «кулига»; **Лісне** – ойконім, що утворився суф. сп. від «ліс» + суф. *-н-*; **Літин** – ойконім, що утворився від назви болотистої місцевості «літ» + суф. *-ин-*; **Літинка** – ойконім, що утворився від назви болотистої місцевості «літ» + суф. *-ин, -к-*; **Лука** – ойконім, що утворився перенесенням назви коліна річки «лука» у назву населеного пункту; **Малинівка** – ойконім, що утворився суф. сп. від назви місця в окремій ділянці річки, багатой малиною «малинове» + суф. *-ів-, -к-*; **Медведівка** – ойконім, що утворився суф. сп. від назви тварини «медвідь» + суф. *-ів-, -к-*; **Осічок** – ойконім, що утворився суф. сп. від назви рослини «осика» + суф. *-ч-, -ок-*; **Пеньківка** – ойконім, що утворився суф. сп. від «пеньки» + суф. *-ів-, -к-*; **Підлісне** – ойконім, що утворився преф.-суф. сп. від назви місцевості – преф. *під-* + «ліс» + суф. *-н-*; **Ріжок** – ойконім, що утворився суф. сп. від назви квітки «рожа» + суф. *-ок-*; **Садове** – ойконім, що утворився суф. сп. від «сад» + суф. *-ов-*; **Селище** – ойконім, що утворився перенесенням назви поселення людей «селище» у назву населеного пункту; **Соколівка** – ойконім, що утворився суф. сп. від назви птаха «сокіл» + суф. *-ів-, -к-*; **Сосни** – ойконім, що утворився перенесенням множинної назви дерева «сосна – сосни» у назву населеного пункту; **Теси** – ойконім, що, ймовірно, утворився способом усічення назви виду діяльності «тесати»; **Яблунівка** – ойконім, що утворився суф. сп. від назви фрукту «яблука» + суф. *-ів-, -к-*.

Як бачимо, зазначена категорія ойконімів утворюється переважно суфіксальним способом. Найпродуктивнішими суфіксами виступають суф. -ів- та -к-, значно рідше фіксується префіксально-суфіксальний спосіб та перенесення загальної назви у власну.

Другу за чисельністю групу ойконімів Літинського району становлять прості ойконіми відонімного походження, їх зафіксовано 20 одиниць: **Антонівка** – ойконім, що утворився суф. сп. від імені *Антон* + суф. -ів-, -к-; **Багринцівці** – відпатронімний ойконім: патронім *багринівці* «рід чи підлеглі Багірина» перейшов у назву населеного пункту з первісним значенням «поселення, яке заселяють багринівці»; **Гавришівка** – ойконім, що утворився суф. сп. від прізвища *Гавриш* + суф. -ів-, -к-; **Дашківці** – відпатронімний ойконім: патронім *дашківці* «рід чи підлеглі Дашка < Данила» перейшов у назву населеного пункту з первісним значенням «поселення, яке заселяють дашківці»; **Дяківці** – відпатронімний ойконім: патронім *дяківці* «рід чи підлеглі Дяка» перейшов у назву населеного пункту з первісним значенням «поселення, яке заселяють дяківці»; **Іванцівці** – відпатронімний ойконім: патронім *іванівці* «рід чи підлеглі Івана» перейшов у назву населеного пункту з первісним значенням «поселення, яке заселяють іванівці»; **Іскриня** – ойконім, що утворився суф. сп. від назви роду *Іскра* + суф. -ин-; **Кусиківці** – відпатронімний ойконім: патронім *кусиківці* «рід чи підлеглі Кусика» перейшов у назву населеного пункту з первісним значенням «поселення, яке заселяють кусиківці»; **Лукашівка** – ойконім, що утворився суф. сп. від імені *Лукаш* + суф. -ів-, -к-; **Матяшівка** – ойконім, що утворився суф. сп. від імені *Матяш* + суф. -ів-, -к-; **Миколаївка** – ойконім, що утворився суф. сп. від імені *Микола* + суф. -ів-, -к-; **Микулинці** – відпатронімний ойконім: патронім *микулинці* «рід чи підлеглі Микули < Микула» перейшов у назву населеного пункту з первісним значенням «поселення, яке заселяють микулинці»; **Олександрівка** – ойконім, що утворився суф. сп. від імені *Олександр* + суф. -ів-, -к-; **Осолинка** – ойконім, що утворився від імені графа Осолинського, який мав маєток у цій місцевості; **Петрик** – ойконім, що утворився від імені

запорізького козака Петрика; *Супрунів* – ойконім, що утворився суф. сп. від імені *Супрун* + суф. *-ів-*; *Трибухи* – ойконім, що утворився перенесенням назви колишнього міста у назву нового населеного пункту; *Українка* – ойконім, що утворився суф. сп. від назви країни *Україна* + суф. *-к-*; *Уладівка* – ойконім, що утворився суф. сп. від назви колишнього міста *Уладова* + суф. *-к-*; *Шевченка* – ойконім, що утворився від прізвища *Шевченко*.

Отже, найпродуктивнішими способами утворення назв населених пунктів у цій групі ойконімія є суфіксальний та перехід пароніма у власну назву.

Наступна група назв населених пунктів Літинського району – це складні ойконіми, що становлять 5 одиниць. Нами виявлено 2 моделі їхнього творення: 1) поєднання прикметника з іменником-апелятивом: *Білозірка* < прикм. біла + апел. зірка; *Краснопілка* < прикм. красна (у значенні «гарний») + апел. пілка (у значенні «пілка < пола – половина одягу»); *Лисогірка* < прикм. лиса + апел. гірка; *Новоселиця* < прикм. нове + апел. село; 2) поєднання іменника-оніма з іменником-апелятивом: *Іванопіль* < онім Іван + апел. -піль (грец. polis – «місто»).

Найменшу частину серед усього ойконімікону Літинського району становлять складені назви населених пунктів. Їх зафіксовано лише 3.

Проаналізувавши складені ойконіми України, мовознавець Д. Бучко відзначив, що поява та семантичне наповнення атрибутів завжди були зумовлені екстралінгвальними факторами. Дослідник виділив три типи атрибутів у складених ойконімах: 1) атрибути, які безпосередньо характеризують поселення за різноманітними ознаками; 2) атрибути, які характеризують поселення за їх зв'язками, відношеннями до інших об'єктів на місцевості; 3) атрибути, які характеризують поселення за їх відношенням до конкретної людини [8, с. 16-17].

Вважаємо за доцільне скористатися поданими Д. Бучком принципами номінації атрибутів аналізованого типу ойконімів і відповідно до них проаналізувати назви поселень, виявлених нами на території Літинщини:

Літинські Хутори – ойконім, атрибут якого характеризує поселення за його зв'язкам з іншими об'єктами на місцевості, оскільки атрибут *Літинські* вказує на розташування поселення (*Хутори* – ойконім відапелятивного походження, що утворився переходом множинної назви сільського поселення «хутір» у власну назву населеного пункту) біля смт Літина; **Майдан-Бобрик** – ойконім, атрибут якого характеризує поселення за його зв'язками з іншими об'єктами місцевості, оскільки атрибут *Бобрик* (від назви річки – Бобрка) вказує на розташування поселення (*Майдан* – ойконім відапелятивного походження, що утворився переходом назви широкої частини вулиці «майдан» у власну назву населеного пункту) біля річки Бобрка; **Пиківська Слобідка** – ойконім, атрибут якого характеризує поселення за його зв'язкам з іншими об'єктами на місцевості, оскільки атрибут *Пиківська* вказує на розташування поселення (*Слобідка* – ойконім відапелятивного походження, що утворився суфіксальним способом від назви великого селища «слобода» + суф. *-ід-, -к-*) біля с. Пиків.

Окремо варто також проаналізувати за цією ж схемою першоназви тих населених пунктів Літинського району, які свого часу зазнали перейменувань. Таких ойконімів зафіксовано 21.

Серед них найчисленнішу групу становлять складені ойконіми, яких зафіксовано 12 одиниць: **Гута Літинська** – ойконім, атрибут якого характеризує поселення за його зв'язкам з іншими об'єктами на місцевості, оскільки атрибут *Літинська* вказує на розташування поселення (*Гута* – ойконім відапелятивного походження, що утворився переходом назви оазису «гута» в арабській мові у власну назву населеного пункту) біля смт Літина; **Літинські Хутори** – ойконім, атрибут якого характеризує поселення за його зв'язкам з іншими об'єктами на місцевості, оскільки атрибут *Літинські* вказує на розташування поселення (*Хутори* – ойконім відапелятивного походження, що утворився переходом множинної назви сільського поселення «хутір» у власну назву населеного пункту) біля смт Літина; **Майдан Борківський** – ойконім, атрибут якого безпосередньо характеризує поселення

(*Майдан* – ойконім відапелятивного походження, що утворився переходом назви широкої частини вулиці «майдан» у власну назву населеного пункту) за такою ознакою як рельєф місцевості, на якій воно розташоване – бір; ***Майдан Грузький*** – ойконім, атрибут якого безпосередньо характеризує поселення (*Майдан* – ойконім відапелятивного походження, що утворився переходом назви широкої частини вулиці «майдан» у власну назву населеного пункту) за ознакою болотистої (у якій можна «загрузнути») місцевості, на якій воно розташоване; ***Майдан Курилівський*** – ойконім, атрибут якого безпосередньо характеризує поселення (*Майдан* – ойконім відапелятивного походження, що утворився переходом назви місць-схованок «майдан» у власну назву населеного пункту) за дією, що тут часто виконували – «викурювали» вояків зі схованок; ***Майдан Лисогірський*** – ойконім, атрибут якого безпосередньо характеризує поселення (*Майдан* – ойконім відапелятивного походження, що утворився переходом назви широкої частини вулиці «майдан» у власну назву населеного пункту) за ознакою рельєфу місцевості, на якій воно розташоване – гора, на якій відсутня рослинність; ***Майдан Літинський*** – ойконім, атрибут якого характеризує поселення за його зв'язкам з іншими об'єктами на місцевості, оскільки атрибут *Літинський* вказує на розташування поселення (*Майдан* – ойконім відапелятивного походження, що утворився переходом назви широкої частини вулиці «майдан» у власну назву населеного пункту) біля смт Літина; ***Майдан Супрунівський*** – ойконім, атрибут якого вказує на приналежність поселення (*Майдан* – ойконім відапелятивного походження, що утворився переходом назви широкої частини вулиці «майдан» у власну назву населеного пункту) конкретній людині – Супруну; ***Майдан Трепівський*** – ойконім, атрибут якого вказує на приналежність поселення (*Майдан* – ойконім відапелятивного походження, що утворився переходом назви широкої частини вулиці «майдан» у власну назву населеного пункту) конкретній людині – графу С. С, Трепову; ***Новоселиця-Залужна*** – ойконім, атрибут якого характеризує поселення (*Новоселиця* – складний ойконім, що

утворився за моделлю «прикм. *нове* + ім. *село*») за характером місцевості, на якій воно розташоване – луги; **Новоселиця Літинська** – ойконім, атрибут якого характеризує поселення за його зв'язкам з іншими об'єктами місцевості, оскільки атрибут *Літинська* вказує на розташування поселення (*Новоселиця* – складний ойконім, що утворився за моделлю «прикм. *нове* + ім. *село*») біля смт Літина; **Слобідські Хутори** – ойконім, атрибут якого безпосередньо характеризує поселення (*Хутори* – ойконім відапелятивного походження, що утворився переходом множинної назви сільського поселення «хутір» у власну назву населеного пункту) за його розмірами, оскільки атрибут відапелятивного походження *Слобідські* утворився від назви великого селища «слобода».

Серед 21-го перейменованого населеного пункту нами також було виявлено 9 простих ойконімів відонімного походження: **Бобрка** – ойконім, що утворився перенесенням назви річки Бобрка в назву населеного пункту; **Вонячин** – ойконім, що утворився суф. сп. від імені язичницького бога *Веніч* + суф. *-ин-*; **Дядьків** – ойконім, що утворився від суф. сп. від імені пана *Дяк* + суф. *-ів-*; **Зиновинці** – відпатронімний ойконім: патронім *зиновинці* «рід чи підлегли Зиновія» перейшов у назву населеного пункту з первісним значенням «поселення, яке заселяють зиновинці»; **Осипівці** – відпатронімний ойконім: патронім *осипівці* «рід чи підлегли Осипа» перейшов у назву населеного пункту з первісним значенням «поселення, яке заселяють осипівці»; **Петухи** – ойконім, що утворився перенесенням прізвиська місцевих жителів-розбійників у назву населеного пункту, де вони проживали; **Радянське** – ойконім, що утворився суф. сп. від частини назви колишньої держави *Радянська* + суф. *-е-*; **Янівці** – відпатронімний ойконім: патронім *янівці* «рід чи підлегли Яна» перейшов у назву населеного пункту з первісним значенням «поселення, яке заселяють янівці»; **Яцківці** – відпатронімний ойконім: патронім *яцківці* «рід чи підлегли Яцка» перейшов у назву населеного пункту з первісним значенням «поселення, яке заселяють яцківці»;

Цікавим є той факт, що ми не зафіксували жодного просто відапелятивного та складеного ойконімів, і, якщо порівнювати першоназви і теперішні назви перейменованих населених пунктів, то помічаємо тенденцію до універбації, коли складені ойконіми замінювалися здебільшого простими, ймовірно, з метою економії мовних ресурсів (Новоселиця-Залужна – Залужне, Новоселиця Літинська – Новоселиця, Майдан Лисогірський – Лисогора і т. д.).

Отже, аналіз ойконімікону Літинського району Вінницької області зі структурно-семантичного погляду засвідчив, що серед усіх ойконімів Літинщини найчисленнішу групу становлять прості назви відапелятивного походження, які утворилися переважно від назв рельєфу, місцевості, рослин та тварин. Меншу групу становлять прості ойконіми відонімного походження, які утворилися від імен та прізвищ людей, що, ймовірно, проживали на певній території. Найменш поширеними виявилися складні та складені назви населених пунктів, які, як уже зазначалося, Л. Л. Дика відносить до нових типів, бо вони утворилися для найменування відносно нових поселень. Тому можна зробити висновок, що така перевага однойменних ойконімів свідчить про перевагу Літинському районі Вінницької області давно існуючих поселень над новими, що, до речі, підтверджується й історичними даними.

2.3. Класифікаційний аспект аналізу ойконімів Літинського району

З метою охоплення якнайбільшої кількості аспектів дослідження ойконімікону Літинщини (83 назви разом із перейменуваннями) у цьому розділі ми здійснили його аналіз за тими класифікаціями, які серед усього їх розмаїття вважаємо найбільш сталими, чіткими, логічними та вичерпними:

- 1) хронологічна класифікація Д. Г. Бучка [11];
- 2) класифікація ойконімів за типом населеного пункту, подана в Українській енциклопедії [97, с. 431];

3) семантична типологія ойконімів, уміщена в Українській енциклопедії [97, с. 432];

4) типи ойконімів за способами їх творення Д. Г. Бучка [9, с. 14-19].

Відповідно до хронологічної класифікації Д. Г. Бучка, виділяється три періоди утворення ойконімів Літинщини:

- 1) протоукраїнський (до XIV ст.), до якого відносимо лише 3 назви населених пунктів: *Дядьків (XIII ст.)*, *Журавне (XIII ст.)*, *Сосни (XIII ст.)*;
- 2) староукраїнський (XIV – XVII ст.), до якого відносимо 34 ойконіми: *Багринівці (XIV ст.)*, *Білозірка (XVI ст.)*, *Бірків (XIV ст.)*, *Вишенька (XVI ст.)*, *Вінниківці (XVI ст.)*, *Гончарівка (XVI ст.)*, *Дашківці (XV ст.)*, *Дяківці (XVI ст.)*, *Іванопіль (XVI ст.)*, *Івча (XV ст.)*, *Іскриня (XIV ст.)*, *Кожухів (XV ст.)*, *Кусиківці (XV ст.)*, *Лісне (XV ст.)*, *Літин (XIV ст.)*, *Медведівка (XVI ст.)*, *Миколаївка (XVI ст.)*, *Микулинці (XVI ст.)*, *Олександрівка (XIV ст.)*, *Садове (XVI ст.)*, *Селище (XVI ст.)*, *Супрунів (XIV ст.)*, *Трибухи (XVI ст.)*, *Уладівка (XVI ст.)*, *Літинські Хутори (XV ст.)*, *Майдан Грузький (XVI ст.)*, *Майдан Курилівський (XVI ст.)*, *Майдан Лисогірський (XV ст.)*, *Майдан Супрунівський (XVI ст.)*, *Новоселиця Літинська (XIV ст.)*, *Вонячин (XVI ст.)*, *Зиновинці (XVI ст.)*, *Осипівці (XIV ст.)*, *Янівці (XV ст.)*;
- 3) новоукраїнський (XVIII – XXI ст.), до якого відносимо 46 ойконімів: *Антонівка (XVIII ст.)*, *Балин (XVIII ст.)*, *Бруслинів (XVIII ст.)*, *Бруслинівка (XX ст.)*, *Вербівка (XX ст.)*, *Гавришівка (XX ст.)*, *Горбівці (XVIII ст.)*, *Городище (XX ст.)*, *Громадське (XX ст.)*, *Залужне (XX ст.)*, *Іванівці (XX ст.)*, *Кам'янка (XX ст.)*, *Кільянівка (XVIII ст.)*, *Краснопілка (XX ст.)*, *Кулига (XVIII ст.)*, *Лисогірка (XX ст.)*, *Літинка (XX ст.)*, *Літинські Хутори (Радянське, XXI ст.)*, *Лука (XIX ст.)*, *Лукашівка (XVII ст.)*, *Майдан-Бобрик (XX ст.)*, *Малинівка (XX ст.)*, *Матяшівка (XIX ст.)*, *Новоселиця (XX ст.)*, *Осічок (XIX ст.)*, *Осолинка (XVIII ст.)*, *Пеньківка (XVII ст.)*, *Петрик (XX ст.)*, *Пиківська Слобідка*

(XVII ст.), Підлісне (XX ст.), Ріжок (XVII ст.), Соколівка (XVII ст.), Теси (XVIII ст.), Українка (XX ст.), Шевченка (XX ст.), Яблунівка (XVII ст.), Гута Літинська (XVII ст.), Майдан Борківський (XX ст.), Майдан Літинський (XVII ст.), Майдан Трєпівський (XVII ст.), Новоселиця-Залужна (XX ст.), Слобідські Хутори (XVII ст.), Бобрка (XVIII ст.), Петухи (XVIII ст.), Яцківці (XVIII ст.).

Як бачимо, найчисленнішу групу становлять ойконіми новоукраїнського

періоду і майже не представлені назви протоукраїнського. А це свідчить про те, що ойконімна система Літинського району є відносно молодю і, зважаючи на постійні процеси перейменування, їй притаманний своєрідний динамізм у вигляді постійного її доповнення та часткового оновлення.

Якщо класифікувати ойконіми Літинщини за типом населеного пункту, то всі вони відносяться до **комонімів** – назв поселень сільського типу. **Астіонімів**, або **полісонімів** – назв поселень міського типу – нами не виявлено.

Спірним залишається питання класифікації *селища міського типу Літин*, яке є проміжним населеним пунктом між містом та селом (за кількістю населення – це село, за зайнятістю населення у промисловості та сфері послуг – місто), а тому може належати як до комонімів, так і до полісонімів, оскільки окремого терміну для ойконімів такого типу мовознавцями запропоновано ще не було.

Тому ми пропонуємо доповнити цю класифікацію новою групою назв населених пунктів – **вілурбаноніми** (від латин. *villa urbana* – селище міського типу), до якої віднесемо селища міського типу, що знаходяться ще на етапі урбанізації.

Також цю типологію у нашому випадку варто доповнити ще одним терміном, запропонованим у монографії М. М. Торчинського [93, с. 330], – **мікроойконімами**, до яких віднесемо неофіційні назви певних територій у кожному селі – кути, які ми проаналізуємо в наступному розділі.

За семантичним наповненням усі назви населених пунктів Літинського району класифікуємо у такий спосіб:

I. Прості ойконіми:

1) ойконіми відонімного походження:

а) від антропонімів – *Антонівка, Гавришівка, Дядьків, Лукашівка, Матяшівка, Миколаївка, Олександрівка, Осолінка, Петрик, Петухи, Супрунів, Шевченка, Іскриня*; патроніми – *Багринівці, Дашківці, Дяківці, Зиновинці, Іванівці, Кусиківці, Микулинці, Осипівці, Янівці, Яцківці*; ойконім, що походить від теоніма – *Вонячин*;

б) від топонімів – від гідронімів, а саме потоанімів (назв річок) – *Бобрка*; від ойконімів – *Радянське, Трибухи, Українка, Уладівка*;

2) ойконіми відапелятивного походження:

а) назви, пов'язані з флорою – трави, квіти, ягоди, плоди – *Бруслинів, Бруслинівка, Вишенька, Ріжок, Яблунівка*; ліси, луги, дерева – *Вербівка, Залужне, Івча, Лісне, Лука, Осічок, Пеньківка, Підлісне, Садове, Сосни*;

б) назви, пов'язана з фауною – птахи – *Горбівці, Журавне, Соколівка*; тварини – *Медведівка*;

в) назви, що вказують на особливості рельєфу – *Балин, Бірків, Вінниківці, Кам'янка, Кільянівка, Кулига, Літин, Літинка*;

г) назви, які містять дію або рід зайнятості – *Гончарівка, Теси*;

д) назви, пов'язані з предметами одягу – *Кожухів*;

е) назви, що дають фізико-географічну характеристику поселення – *Городище, Громадське, Селище*.

II. Складні ойконіми:

1) відантропонімний ойконім, що утворився за моделлю «антропонім + апелятив, що вказує на характер поселення» - *Іванопіль*;

2) відапелятивні ойконіми:

а) «кольороназва + космонім» – *Білозірка*;

б) «якісна ознака + назва, пов'язана з предметом одягу» - *Краснопілка*;

в) «часова вказівка + назва, що містить дію» - *Новоселиця*;

г) «якісна ознака + назва, що вказує на особливості рельєфу» - *Лисогірка*.

III. Складені ойконіми:

1) ойконіми, атрибути яких вказують на характер місцевості, де знаходиться поселення: *Майдан Борківський, Майдан Грузький, Майдан Курилівський, Майдан Лисогірський, Новоселиця Залужна, Слобідські Хутори*;

2) ойконіми, атрибути яких вказують на відношення поселення до конкретних сусідніх чи віддалених інших населених пунктів або на саму їх локалізацію: *Гута Літинська, Літинські Хутори, Майдан-Бобрик, Майдан Літинський, Новоселиця Літинська, Пиківська Слобідка*;

3) ойконіми, атрибути яких виражають належність поселень конкретним особам: *Майдан Супрунівський, Майдан Тrepівський*.

Отже, класифікувавши ойконіми Літинського району за семантикою, робимо висновок, що, незважаючи на відносно невелику кількість населених пунктів Літинщини, їхні назви суттєво різняться між собою за ознакою змістового та мотиваційного навантаження залежно від того, коли, ким і за яких умов виникло те чи те поселення.

За способом творення назви населених пунктів Літинського району класифікуємо у такий спосіб:

I. Ойконіми лексико-семантичного способу деривації:

1) ойконіми, що виникли внаслідок онімізації апелятивів:

а) назв одиничних або множинних примітних об'єктів: *Вишенька, Кулига, Лука, Сосни*;

б) назв типів самих поселень: *Городище, Селище*;

2) ойконіми, що виникли внаслідок трансонімізації:

а) гідронімів: *Бобрка*;

б) антропонімів: *Петрик*;

в) ойконімів: *Трибухи*;

г) патронімів: *Багринівці, Дашківці, Дяківці, Зиновинці, Іванівці, Кусиківці, Микулинці, Осипівці, Янівці, Яцківці*;

д) прізвиських глузлих назв мешканців конкретних поселень: *Петухи*.

II. Ойконіми лексико-синтаксичного способу деривації (складені атрибутивні назви): *Гута Літинська, Літинські Хутори, Майдан-Бобрик, Майдан Борківський, Майдан Грузький, Майдан Курилівський, Майдан Лисогірський, Майдан Літинський, Майдан Супрунівський, Майдан Тrepівський, Новоселиця Залужна, Новоселиця Літинська, Пиківська Слобідка, Слобідські Хутори.*

III. Ойконіми морфолого-синтаксичного способу деривації:

1) назви, що виникли в результаті основоскладання: *Білозірка, Краснопілка, Лисогірка, Новоселиця, Іванопіль;*

2) назви, що виникли шляхом субстантивації колишніх означень у давніх атрибутивних складених назвах поселень: *Громадське, Лісне, Радянське, Садове.*

IV. Ойконіми морфологічного способу деривації:

1) назви, що виникли шляхом приєднання до твірної основи (апелятива чи оніма) ойконімітворчого форманта:

а) -івк- (-ївк-): *Антонівка, Вербівка, Гавришівка, Гончарівка, Кільянівка, Лукашівка, Малинівка, Матяшівка, Медведівка, Миколаївка, Олександрівка, Пеньківка, Соколівка, Уладівка, Яблунівка;*

б) -ів-: *Бірків, Дядьків, Кожухів, Супрунів;*

в) -івц-: *Вінниківці, Горбівці;*

г) -ин-: *Балин, Вонячин, Іскриня, Літин;*

д) -ок-: *Осічок, Ріжок;*

е) -ч-: *Івча;*

є) -н-, -к-, -инк-: *Журавне, Кам'янка, Осолінка;*

ж) -инів-, -инівк-: *Бруслинів, Бруслинівка;*

2) назви, що походять від форми родового відмінка відповідного антропоніма: *Шевченка;*

3) здрібнілі назви поселень, що розташовані поруч або на віддалених теренах: *Літинка, Українка;*

4) назви, утворені префіксальним способом на базі колишніх прийменникових назв: *Залужне, Підлісне*;

5) назви, утворені шляхом твірної основи: *Теси*.

З цієї класифікації помітно, що домінуючими є назви морфологічного способу деривації, які є найдавнішими та визначальними для ойконімної системи не тільки Літинщини, а й України в цілому. Найменше репрезентовані назви морфолого-синтаксичного способу деривації.

Загалом, проаналізувавши ойконіми Літинського району за вищезазначеними класифікаціями, робимо висновок, що всі вони, за винятком смт Літин, для якого ми ввели новий термін – вілурбанонім, є комонімами переважно староукраїнського та новоукраїнського періоду утворення, які характеризуються різноманітним семантичним та словотвірним наповненням, що зумовлено суспільно-економічними та ідеологічними умови життя мешканців того чи того населеного пункту у відповідний час його заснування.

2.4. Мікроойконіми як динамічний складник ойконімної системи Літинського району

Ойконімна система Літинського району репрезентована не лише назвами населених пунктів. До неї ми також відносимо мікроойконіми – неофіційні назви окремих невеликих території у кожному селі – кутів, вигадані самими мешканцями внаслідок різних суспільно-побутових процесів, які були мотивуючими у відповідний період виникнення того чи того мікроойконіма.

Оскільки назви кутів значно різняться між собою семантичними та мотиваційними характеристиками, то й аналізуватимемо ми їх відповідно до їхнього смислово-мотиваційного навантаження з урахуванням словотвірної складової.

На жаль, під час нашого дослідження нами були зафіксовані не всі мікроойконіми в населених пунктах Літинського району, оскільки чимало сіл

знаходиться на стадії занепаду і їхні жителі не знають чи не пам'ятають назв кутків. Тому загальна кількість зібраного нами матеріалу становить 73 одиниці.

I. Прості мікроойконіми.

1) Назви, що виникли внаслідок онімізації одиничних та множинних апелятивів: **Вулиці** – мікроойконім, виникнення якого мотивоване наявністю на названій території в селі великої кількості маленьких вулиць; **Гай** – мікроойконім, виникнення якого мотивоване характером місцевості названої території – гай; **Гес** – мікроойконім, виникнення якого мотивоване наявністю гідроелектростанції (ГЕС) на названій території; **Гончарі** – мікроойконім, виникнення якого мотивоване проживанням у минулому на названій території людей, що за родом своєї діяльності були гончарами; **Кінець** – мікроойконім, виникнення якого мотивоване локалізацією названої території у кінці села; **Коса** – мікроойконім, виникнення якого мотивоване рельєфом названої території, подібної до морської коси; **Курінь** – мікроойконім, виникнення якого мотивоване розташуванням у минулому на названій території козацьких куренів; **Кут** – мікроойконім, виникнення якого мотивоване локалізацією названої території у формі кута; **Лан** – мікроойконім, виникнення якого мотивоване характером місцевості названої території – лан; **Ліс** – мікроойконім, виникнення якого мотивоване наявністю великої кількості дерев на названій території; **Майдан** – мікроойконім, виникнення якого мотивоване фізичними властивостями названої території – великі розмір та просторість; **Низовина** – мікроойконім, виникнення якого мотивоване рельєфними характеристиками названої території; **Озера** – мікроойконім, виникнення якого мотивоване утворенням на названій території під час дощової погоди великих калюж, які місцеві жителі називають озерами; **Паланка** – мікроойконім, виникнення якого мотивоване розташуванням у минулому на названій території козацьких паланок; **Підніжжя** – мікроойконім, виникнення якого мотивоване розташуванням названої території на місцевості, подібній до підніжжя гори; **Піски** –

мікроойконім, виникнення якого мотивоване характером ґрунтів (пісками) названої території; **Площа** – мікроойконім, виникнення якого мотивоване фізичними властивостями названої території – великі розмір та просторість; **Пні** – мікроойконім, виникнення якого мотивоване наявністю на названій території великої кількості пнів, що залишилися на місці колишнього зрубаного лісу; **Побережжя** – мікроойконім, виникнення якого мотивоване подібністю названої річкової території до морського побережжя; **Початок** – мікроойконім, виникнення якого мотивоване локалізацією названої території на початку села; **Садиба** – мікроойконім, виникнення якого мотивоване наявністю на названій території великої невикористаної ділянки землі, в минулому виділеної під сад; **Селище** – мікроойконім, виникнення якого мотивоване типом людських поселень на названій території; **Село** – мікроойконім, виникнення якого мотивоване тим, що названа територія є центральною в населеному пункті; **Селяни** – мікроойконім, виникнення якого мотивоване зосередженням на названій території найбільшої кількості сільських домогосподарств; **Слобода** – мікроойконім, виникнення якого мотивоване фізичними властивостями названої території – великі розмір та просторість; **Солонці** – мікроойконім, виникнення якого мотивоване характером ґрунтів (солонці) названої місцевості; **Хутір, Хутори** – мікроойконім, виникнення яких мотивоване наявністю в минулому на названій території хуторів; **Центр, Центральна** – мікроойконім, виникнення якого мотивоване локалізацією названої території у центрі села;

2) назви, що виникли внаслідок трансонімізації онімів: **Сосонське** – мікроойконім, що утворився внаслідок перенесення назви перехрестя на назву прилеглої до нього території;

3) назви, що утворилися суфіксальним способом: **Балабанівка** – мікроойконім, що утворився від неофіційної назви цілющої рослини, яка росте на названій території, «балабан» (лабазник) + суф. -івк-; **Берізки** – мікроойконім, що утворився від назви дерев, які ростуть на названій території, «берези» + суф. -к-; **Вовчин** – мікроойконім, що утворився від

назви тварин, які в минулому водилися на названій території, «вовк» + суф. -ин-; **Гайок** – мікроойконім, що утворився від назви місцевості названої території «гай» + суф. -ок-; **Грибне** – мікроойконім, що утворився від виду рослин, які ростуть на названій території, «гриб» + суф. -н-; **Дубина** – мікроойконім, що утворився від назви дерев, які ростуть на названій місцевості, «дуб» + суф. -ин-; **Дубки** – мікроойконім, що утворився від назви дерев, які ростуть на названій місцевості, «дуб» + суф. -к-; **Злодійка** – мікроойконім, що утворився від назви людей за видом діяльності, які в минулому проживали на названій території, «злодій» + суф. -івк-; **Змійка** – мікроойконім, що утворився від назви виду тварин, які часто зустрічаються на названій території, «змій» + суф. -івк-; **Капустянка** – мікроойконім, що утворився від назви рослин, які масово вирощують жителі названої території, «капуста» + суф. -ан-, -к-; **Козлівка** – мікроойконім, що утворився від назви виду тварин, вирощенням яких в минулому займалися жителі названої території, «козел» + суф. -івк-; **Кропив'янка** – мікроойконім, що утворився від назви рослини, яка часто зустрічається на названій території, «кропива» + суф. -ан-, -к-; **Куток** – мікроойконім, що утворився від назви геометричної фігури, у вигляді якої розташовується названа територія, «кут» + суф. -ок-; **Озерце** – мікроойконім, що утворився від типу водного об'єкту, розташованого на названій території, «озеро» + суф. -ц-; **Острівець** – мікроойконім, що утворився від типу рельєфу названої території «острів» + суф. -ець-; **Рибниця** – мікроойконім, що утворився від виду тварин, виловом яких займалися жителі названої території, «риба» + суф. -н-, -иц-; **Річище** – мікроойконім, що утворився від типу водного об'єкту, розташованого на названій території, «річка» + суф. -иц-; **Рожок** – мікроойконім, що утворився від назви рослини, яка в минулому росла на названій території, «рожа» + суф. «ок», **Слобідка** – мікроойконім, що утворився від назви типу великого поселення «слобода» + суф. -ід-, -к-;

4) назви, що утворилися префіксальним способом: **Закрай** – мікроойконім, що утворився від назви місцерозташування названої території

преф. *за-* + «*край*»; ***Заплав*** – мікроойконім, що утворився від назви дії за значенням «плавати» преф. *за-* + «*плав*»; ***Нагір'я*** – мікроойконім, що утворився від назви типу рельєфу преф. *на-* + «*гора*», і вказує на локалізацію названої території – на горі; ***Підгір'я*** – мікроойконім, що утворився від назви типу рельєфу преф. *під-* + «*гора*», і вказує на локалізацію названої території – під горою;

5) назви, що утворилися суфіксально-префіксальним способом: ***Залісся*** – мікроойконім, що утворився від назви місцевості, зарослої деревами, преф. *за-* + «*ліс*» + суф. *-с-*, і вказує на локалізацію названої території – за лісом; ***Підгайці*** – мікроойконім, що утворився від назви місцевості преф. *під-* + «*гай*» + суф. *-ц-*, і вказує на локалізацію названої території – під гаєм; ***Підгірка*** – мікроойконім, що утворився від назви типу рельєфу преф. *під-* + «*гора*» + суф. *-к-*, і вказує на локалізацію названої території – під горою; ***Посадка*** – мікроойконім, що утворився від дії за значенням «садити» преф. *по-* + «*садити*» + суф. *-к-*;

б) назви, що утворилися способом усічення твірної основи: ***Крулі*** – мікроойконім, що утворився від назви польського роду Круликівських, які в минулому проживали на названій території.

II. Складені мікроойконім.

1) Назви, що утворилися на основі козацької термінології: ***Друга Сотня*** – мікроойконім, що утворився внаслідок перенесення назви підрозділу козацького полку «Друга Сотня», який у минулому локалізувався на названій території; ***Перша Сотня*** – мікроойконім, що утворився внаслідок перенесення назви підрозділу козацького полку «Перша Сотня», який у минулому локалізувався на названій території;

2) назви, що утворилися за моделлю «атрибут + тип поселення»:

а) атрибут характеризує названу територію за різноманітними ознаками: ***Малиновий Край*** – мікроойконім, атрибут якого характеризує названу територію (Край – тип поселення за його локалізацією в кінці села) за якісною ознакою, вказуючи на рослинність, яка тут росте – малина; ***Нове***

Село – мікроойконім, атрибут якого характеризує названу територію (Село – неофіційно названа жителями центральна частина населеного пункту) за часовою ознакою, вказуючи на її сучасність відносно інших територій у селі; **Прибережний Куток** – мікроойконім, атрибут якого характеризує названу територію (Куток – неофіційний умовний поділ територій у селі) за ознакою її локалізації на березі річки; **Старе Село** – мікроойконім, атрибут якого характеризує названу територію (Село – неофіційно названа жителями центральна частина населеного пункту) за часовою ознакою, вказуючи на її давність відносно інших територій у селі; **Сухий Куток** – мікроойконім, атрибут якого характеризує названу територію (Куток – неофіційний умовний поділ територій у селі) за якісною ознакою, вказуючи на її кліматичні умови, а саме відсутність дощів; **Хутірський Куток** – мікроойконім, атрибут якого характеризує названу територію (Куток – неофіційний умовний поділ територій у селі) за ознакою її типу, подібного до хуторів;

б) атрибут характеризує названу територію за зв'язками з іншим населеними пунктами: **Горбівецький Кут** – мікроойконім, атрибут якого характеризує названу територію («Кут» – від «сільський куток» – неофіційний умовний поділ територій у селі) за її зв'язком з іншим населеним пунктом – с. Горбівці, з яким вона межує;

в) атрибут характеризує названу територію за її приналежністю конкретній особі: **Підопригорівський Хутір** – мікроойконім, атрибут якого характеризує названу територію (Хутір – тип сільського поселення) за її приналежністю сім'ї Підопригорів, які колись тут проживали; **Супрунівський Хутір** – мікроойконім, атрибут якого характеризує названу територію (Хутір – тип сільського поселення) за її приналежністю сім'ї Супрунів, які колись тут проживали.

3) назви, що утворилися внаслідок перенесення назв місцевих географічних об'єктів у назви кутків: **Білі Озера** – мікроойконім, що утворився від неофіційної гідроніма – назви місцевих невеликих озер, які розташовані на

названій території; *Лиса Гора* – мікроойконім, що утворився від неофіційної назви омоніма – назви невеликого горба, розташованого на названій території; *Чорний Ліс* – мікроойконім, що утворився від назви лісу, розташованого неподалік названої території.

Як бачимо, мікроойконіми відрізняються від офіційних назв населених пунктів за декількома ознаками:

- 1) мікроойконіми не завжди відповідають нормам української літературної мови;
- 2) їх виникнення зумовлене здебільшого природними об'єктами (назвами рельєфу, тварин, рослин, типами водних об'єктів);
- 3) назви кутків частіше утворюються способом онімізації апелювальної лексики;
- 4) мікроойконіми характеризуються більшою примітивністю порівняно з ойконімами;
- 5) мікроойконімам властивий більший динамізм, ніж ойконімам, оскільки одні кутки з'являються та зникають частіше, аніж ці процеси відбуваються з населеними пунктами Літинщини.

На нашу думку, мікроойконіми значно яскравіше демонструють менталітет жителів аналізованих поселень, оскільки тільки вони безпосередньо брали участь у їхньому створенні, а не як у випадку з ойконімами, коли до їхнього виникнення долучалася держава. Саме тому ми вважаємо назви сільських кутків невід'ємним складником ойконімної системи Літинського району та цінним джерелом історико-культурних надбань її мешканців.

2.5. Компаративний аналіз акцентуаційних особливостей апелювальної та ойконімів Літинського району

Акцентуаційна система ойконімів має багато спільних рис та тенденцій із системою наголошення апелювальної. Так, акцентно-фонетичні та акцентно-морфемні ознаки ойконімів подібні до ознак апелювальної,

наприклад, середня довжина ойконімів та слів апелятивної лексики три-чотири склади, або три-чотири морфеми, а загальномовна тенденція до наголошення середини слова чітко простежується і в акцентуаційній системі ойконімів [29, с. 44].

Під час порівняльного аналізу акцентуаційних особливостей ойконімів Літинського району та апелятивів, покликаючись на працю Л. Гуцул [29], ми виявили ряд спільних рис:

- 1) у безафіксних ойконімах та апелятивах (іноді онімах) наголос збігається: ойконіми – *Гу́та Літинська, Кулі́га, Лука́, Майда́н-Бобрик, Майда́н Борківський, Майда́н Грузький, Майда́н Курилівський, Майда́н Лисогриський, Майда́н Літинський, Майда́н Супрунівський, Майда́н Тrepівський, Слобідські Хутори́, Шевче́нка*; апелятиви – *гу́та, лука́, майда́н, хутори́*;
- 2) ойконіми та апелятиви, утворені префіксально-суфіксальним способом, мають переважно кореневе наголошення: ойконіми – *Залу́жне, Підлі́сне*; апелятиви – *залу́жний, підлі́сний, прибере́жний*;
- 3) частіше зустрічається кореневе наголошення, ніж суфіксальне в ойконімах та апелятивах з фіналлю:
 - ик-: ойконіми – *Пе́трик*; апелятиви – *бра́тик, ву́злик*;
 - ів-: ойконіми – *Бі́рків, Бруслі́нів, Дя́дьків, Кожу́хів, Супру́нів*; апелятиви – *су́ддів, дру́зів, ме́трів*;
 - ин-: ойконіми – *Бали́н, Воня́чин, Лі́тин*; апелятиви – *за́йчин, до́ньчин*;
- 4) суфіксальне наголошення переважає в ойконімах та апелятивах з фіналлю -ок-: ойконіми – *Осічо́к, Ріжо́к*; апелятиви – *ставо́к, деньо́к, пеньо́к*;
- 5) з однаковою частотою зустрічаються кореневе та суфіксальне наголошення в ойконімах та апелятивах з фіналлю -ище-: ойконіми – *Городи́ще, Сели́ще*; апелятиве – *баби́ще, во́гнище*;

- б) флективне наголошення переважає в ойконімах та апелятивах із фіналлю -и-: ойконіми – *Літинські Хуторі́, Петухи́, Сосни́, Тэси, Трибухи́*; апелятиви – хуторі́, книжки́, сади́, майдани́;
- 7) однаковою мірою зустрічаються і кореневе, і суфіксальне наголошення в ойконімах та апелятивах із суфіксами -инк-, -ин-, -н-: ойконіми – *Жура́вне, Іскриня, Лісне́, Літинка, Осолі́нка*; апелятиви – мали́нка, краплі́нка, дівчина́, дружи́на, гуманіта́рний;
- 8) рідко зустрічається флективне наголошення в ойконімах та апелятивах із суфіксом -ськ- (-е): ойконіми – *Грома́дське, Радя́нське*; апелятиви – грома́дське, радя́нське, во́лоський;
- 9) в ойконімах та апелятивах зменшено-пестливої форми наголоси збігаються: ойконіми – *Ви́шенька, Пикі́вська Слобідка*; апелятиви – ви́шенька, слобі́дка;
- 10) здебільшого кореневе наголошення в ойконімах та апелятивах-патронімах із суфіксом -івц- (-і): *Багри́нівці* (багри́нівці), *Ві́нниківці* (ві́нниківці), *Горбі́вці* (горбі́вці), *Дашкі́вці* (дашкі́вці), *Дякі́вці* (дякі́вці), *Іва́нівці* (іва́нівці), *Ку́сиківці* (ку́сиківці), *Осі́півці* (осі́півці), *Яні́вці* (яні́вці), *Яці́вці* (яці́вці);

Проте, поряд із виявленими спільними рисами нами було зафіксовано низку відмінностей в акцентуаційній системі ойконімів та апелятивів.

Серед них:

- 1) кореневе наголошення превалює в ойконімах із суфіксами -инц-, -анц- (-і), в апелятивах наголос падає на перший, внутрішній суфікс: ойконіми – *Зино́винці, Мику́лінці*; апелятиви – орди́нці, дити́нці;
- 2) кореневе наголошення переважає в ойконімах із суфіксами -иц- (-я), в апелятивах домінує суфіксальне наголошення: ойконіми – *Новосéлиця, Новосéлиця Зулужна, Новосéлиця Літинська*; апелятиви – кри́ниця, води́ця;
- 3) однаково зустрічаються суфіксальне та кореневе наголошення в ойконімах із суфіксом -івк-, в апелятивах переважає суфіксальне

- наголошення: ойконіми – *Анто́нівка, Брусли́нівка, Вербі́вка, Гавриши́вка, Гончарі́вка, Кілья́нівка, Лукаши́вка, Мали́нівка, Матяши́вка, Медведі́вка, Микола́ївка, Олекса́ндрівка, Пенькі́вка, Соколі́вка, Ула́дівка, Яблуні́вка*; апелятиви – голі́вка, домі́вка, гаї́вка, бру́ківка;
- 4) специфічно ойконімне наголошення мають назви населених пунктів із ойконімотворчими формантами -ч-, -к-: *І́вча, Бо́брка*;
- 5) кореневе наголошення мають ойконіми із суфіксом -анк-, тоді як апелятиви мають частіше суфіксальне наголошення: ойконім – *Ка́м'янка*; апелятиви – хуторя́нка, земля́нка, ко́ліжанка;
- 6) в ойконімах із суфіксом -їнк- зустрічається кореневе наголошення, в апелятивах – суфіксальне: ойконім – *Украї́нка*; апелятив – *украї́нка*;
- 7) суфіксальне наголошення превалює в ойконімах із суфіксом -ов-, тоді як в апелятивах наголошення частіше флексійне: ойконім – *Садо́ве*; апелятив – *бойові́й, грошові́й, гайові́й, чергові́й*;
- 8) складні ойконіми мають наголос переважно на другій частині, тоді як складні апелятиви як на першій, так і на другій: ойконіми – *Білозі́рка, Івано́піль, Краснопíлка, Лисогі́рка*; апелятиви – *всесві́т, теплово́з, вертолі́т*.

Отже, робимо висновок, що спільні риси в акцентуації ойконімів та апелятивів домінують над відмінностями, що свідчить про тісний взаємозв'язок між назвами населених пунктів та словами загальної лексики і підтверджує той факт, що ойконіми виникають на основі апелятивів. Проте, ми також помічаємо й появу певних відмінних рис в акцентуаційній системі ойконімії, що відповідає думці Л. Гуцул про те, що «внутрішні акцентуаційні процеси ойконімії привели до віддалення їх наголошення від апелятивів та до формування своїх диференційних ознак» [29, с. 47].

Висновки до другого розділу

Ойконімна система Літинського району репрезентована 156-ма одиницями, серед яких зафіксовано 62 чинні офіційні назви населених пунктів Літинщини, 21 перейменована назва та 73 назви сільських кутків. Вона характеризується великим розмаїттям власних назв за часо-просторовим, мотиваційним, семантичним, структурним та акцентуаційним критеріями.

Порівнявши результати аналізу ойконімів у різних аспектах, ми дійшли висновку, що давно існуючі поселення Літинщини значно домінують над новими, і підтверджується це як з історичного, так зі структурного та семантичного поглядів, оскільки однойменні ойконіми відапелятивного походження, які, на думку Л. Дикої, відносяться до назв поселень давнішого типу, є найчисельнішою групою серед усіх аналізованих нами пропріативів.

Також окремо ми виділили ще одну групу в ойконімній системі Літинщини – мікроойконіми або назви сільських кутків, яким притаманні такі особливості, як невідповідність нормам української літературної мови, зумовленість природними об'єктами, відносна примітивність та динамізм.

Загалом ойконіми Літинського району демонструють широкий спектр семантичного та словотвірного наповнення, зумовленого різними суспільно-економічними, соціальними та побутовими особливостями відповідного історичного періоду їх заснування.

Загальні висновки

Останні десятиліття у мовознавстві характеризуються неабияким посиленням уваги лінгвістів до досліджень у галузі ономастики, зокрема одного з її підрозділів – ойконімії. Дедалі більше науковцями усвідомлюється той факт, що ойконіми є потужним пластом українського ономастикону, який своєю цінністю та вагомістю посідає одне з чільних місць серед сучасних об'єктів дослідження у лінгвістиці.

Зумовлено це, насамперед, тим, що ойконіми несуть у собі важливе історико-мовне навантаження, яке породжує нові взаємозв'язки між філологічними та історичними, природничими та іншим науками (українська мова і географія, українська мова й історія, українська мова й археологія і т.д.). Крім того, аналіз назв населених пунктів на синхронному або діахронному зрізах дає можливість простежити не лише мовний, а й ментальний, соціально-економічний, суспільний та політичний розвиток людства в цілому.

Саме тому для нашого дослідження ми обрали ойконіми того регіону, які в мовознавстві комплексно ще не аналізувалися, – Літинського району Вінницької області.

До ойконімної системи Літинщини ми віднесли 62 чинні назви населених пунктів району, 21 перейменовану назву та 73 назви сільських кутків (мікроойконіми). Усі вони були проаналізовані за їхнім семантичним і структурним навантаженням та з урахуванням словотвірного та мотиваційного аспектів. Відповідно до цього для ойконімів Літинського району характерні нижчезазначені факти.

Аналізовані назви тісно пов'язані з історичними подіями, що відбувалися у населених пунктах цього регіону. Їх виникнення обумовлене тими соціально-економічними, суспільними, політичними та в деяких випадках побутовими чинниками, що були притаманні відповідній епосі заснування того чи того села. А тому дослідження ойконімів без урахування історичної основи було б неможливим.

Так, усі аналізовані назви є комонімами (назвами сільських населених пунктів), крім смт Літин, для якого ми ввели новий термін – вілурбанонім, переважно староукраїнського та новоукраїнського періодів утворення, що підтверджується як історичними подіями, так і фактами з погляду їхньої структури та семантики.

Стосовно словотвірного та структурного оформлення ойконімів, враховуючи тенденцію до універбації назв населених пунктів під час їх перейменувань, робимо висновок, що прості ойконіми морфологічного способу деривації є найчисленнішою групою і становлять основу ойконімної системи Літинського району, оскільки саме від них дуже часто утворювалися складні та складені назви інших способів словотвору. А це, на нашу думку, свідчить про факт прагнення людей до економії мовних ресурсів.

З погляду саментичного наповнення ойконіми відапелятивного походження значно превалюють над відонімними власними назвами, і зумовлено це тим, що мешканці нових населених пунктів обумовлювали їхні назви або ж природніми умовами, або ж примітними об'єктами чи характеристиками території, яку вони починали обживати.

Також, проаналізувавши акцентуаційні особливості ойконімів у порівнянні з апелятивною лексикою, ми дійшли висновку, що попри домінування спільних рис в їх наголошенні, поява певних відмінностей свідчить про процес організації ойконімів в окремий своєрідний мовний пласт.

До ойконімної системи Літинського району ми віднесли і такий динамічний складник, як мікроойконіми – назви сільських кутків, які дотепер то зникають, то з'являються нові. На жаль, у ситуації занепаду поселень сільського типу нам не вдалося зафіксувати всі мікроойконіми, оскільки теперішні мешканці сіл їх або не знають, або не пам'ятають. Але, проаналізувавши наявні назви, робимо висновок, що вони є значно примітивнішими, ніж офіційні назви населених пунктів, і характеризуються своєрідною побутовістю та прямолінійністю.

Загалом із тих класифікацій, за якими ми проаналізували зазначені власні назви, стає очевидним той факт, що, не зважаючи на їх відносно невелику кількість, вони репрезентують ойконімну систему Літинського району як порівняно неоднорідну, розмаїту та багату практично у всіх аспектах нашого дослідження – історичному, семантичному, мотиваційному, словотвірному та структурному. А це, безперечно, свідчить про те, що в кожен час мешканці відносилися відповідально та з неабиякою увагою до процесу номінації нових освоєних територій.

Здійснена нами лінгвістична розвідка вчергове доводить цінність та важливість ономастичних досліджень, які своєю вичерпністю, глибинністю та пізнавальністю роблять вагомий внесок у розвиток не тільки філологічних, а й інших наук, які неодноразово послуговуються ономастичними напрацюваннями під час здійснення своїх наукових досліджень. Окрім того, подібні нашій мовознавчі праці в сукупності утворюватимуть загальну картину не лише ойконімної, а й ономастичної системи України, яка слугуватиме джерелом цінних матеріалів для простеження мовно-історичного розвитку нації протягом багатьох століть.

Список використаних джерел

1. **Жарких М. І.** Храми Поділля: Літинський район [Електронний ресурс] / М. І. Жарких // Прадідвська слава: українські пам'ятки. – Режим доступу: https://www.pslava.info/VinnicaObl_LitynRn,262974.html
2. Категорія: Населені пункти Літинського району [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Категорія:Населені_пункти_Літинського_району
3. Постанова Верховної Ради України від 19 травня 2016 року № 1377-VIII «Про перейменування окремих населених пунктів та районів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1377-VIII>

Список використаної літератури

1. Беліцька Є. М. Конотонімізація онімів як лексико-семантичний процес: дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.15 – загальне мовознавство / Є. М. Беліцька // Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов ім. Н. К. Крупської. – Горлівка, 2000. – 185 с.
2. Бойко Н. А. Славянские дегидронимные ойконимы в аспекте пространственной топонимической номинации [Текст] : збірник наукових праць / Н. А. Бойко // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки / ред. кол.: С. Д. Абрамович, О. С. Волковинський, Л. О. Іванова. - Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2013. - Вип. 34. - С. 47-49
3. Бондаренко Г. В. Історична топоніміка : навч. посіб. / Г. В. Бондаренко, В. В. Кихтюк. – Луцьк: Східноєвропейський нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – 162 с.
4. Брацьо О. В. Відображення особливостей географічного середовища у назвах поселень / О. В. Брацьо // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Географія. Землеустрій. Природокористування. – 2014. – Вип. 3. – С. 327-332
5. Бучко Г. Є. Історична та сучасна українська ономастика [Текст] : вибрані праці / Г. Є. Бучко, Д. Г. Бучко. – Чернівці: Букрек, 2013. – 456 с.
6. Бучко Д. Г. Географічні назви на -івці на Поділлі / Д. Г. Бучко // Тези доп. Подільської історико-краєзнавчої конф. – Хмельницький, 1965. – С. 114–115
7. Бучко Д. Г. Проблемні питання української ономастичної термінології / Д. Г. Бучко // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. 2007. – Вип. 356-359. – С. 255 – 260
8. Бучко Д. Г. Класифікація ойконімів України (словотвірно-мотиваційний аспект) / Д. Г. Бучко // Наукові записи Кіровоградського ун-ту. Серія: Філологічні науки. – 2001. – Вип. 37. – С. 10-11

9. Бучко Д. Г. Проблемні питання деривації українських ойконімів / Д. Г. Бучко // Актуальні проблеми філології та перекладознавства. – 2013. – Вип. 6 (2). – С. 10-20
10. Бучко Д. Г. Ойконімія Покуття: Дис. ... доктора філол. наук: 10.02.02 – укр. мова / Д. Г. Бучко ; Чернівецький державний університет ім. Юрія Федьковича. – Чернівці, 1992. – 305 с.
11. Бучко Д. Г. Походження назв населених пунктів Покуття / Д. Г. Бучко. – Львів: Світ, 1990. – 143 с.
12. Вербич С. Українська ономастика: перспективи розвитку / С. Вербич // Українська мова. – 2010. – Вип. 3. – С. 73-80
13. Вербич С. Назви, зниклі з ойконімного простору історичного Поділля: проблеми виявлення, систематизації, аналізу / С. Вербич // Українська мова. – 2017. – № 3. – С. 113-119
14. Вербич С. Сучасна українська онімна лексика: функціональний аспект [Текст] / С. О. Вербич // Вісник Національної академії наук України. – 2008. – № 5. – С. 54-60
15. Вербич С. Українська ономастика: перспективи розвитку [Текст] / С. О. Вербич // Українська мова. – 2010. – № 3. – С. 73-80
16. Вербич С. О. Ойконімікон України: минуле й сьогодення (на матеріалі Тернопільщини) [Текст] / С. О. Вербич // Мовознавство. – 2016. – № 1. – С. 31-54
17. Воляннюк І. О. Ойконімія Північної Тернопільщини XVII ст. / І. О. Воляннюк // Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія : Філологічні науки. – 2010. – Вип. 89 (3). – С. 322-325
18. Воляннюк І. О. Становлення і розвиток ойконімії Північної Тернопільщини XII-XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата філолог. наук : спец. 10.02.01 – українська мова / І. О. Воляннюк. – Івано-Франківськ, 2009. – 19 с.

19. Габорак М. М. Семантико-словотвірні типи ойконімів Прикарпаття (XII – XX ст.): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – укр. мова / М. М. Габорак ; Прикарпатський університет ім. Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 1999. – 290 с.
20. Герета Н. М. Відантропонімні назви поселень північної Хмельниччини / Н. М. Герета // Студії з ономастики та етимології. – 2007. -- №3. – С. 72-79
21. Гнатишин О. Б. Походження топонімів України [Текст] / О. Б. Гнатишин // Колосок. – 2015. – № 3. – С. 40-43.
22. Голінатий О. П. Ойконімія Кіровоградщини: історико-етимологічний та словотвірний аспекти [Текст] : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Голінатий Олексій Петрович ; НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. – Київ, 2015. – 20 с.
23. Голінатий О. П. Етимологія деяких ойконімів Бобринецького району Кіровоградщини [Текст] / О. П. Голінатий // Мовознавство. – 2014. – № 6. – С. 83-89
24. Гонца І. С. Ойконімія Черкащини : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 – українська мова / І.С. Гонца. – Київ, 2006. – 18 с.
25. Горпиненко О. Цікава топоніміка : наочний навчальний посібник [Текст] / О. Горпиненко // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2010. – Березень (№ 11). – С. 18-19
26. Горпинич В. О. Ономастика і апелютиви [Текст] : збірник наук. праць / В.О. Горпинич. – Дніпро: ДНУ, 2002. – Вип. 16 – 295 с.
27. Гребенюк Н. Мотиваційні відношення у структурі ойконімії північної Хмельниччини / Н. А. Гребенюк // Актуальні проблеми лінгвістики і лінг-водидактики : зб. матеріалів загальноуніверситетської звітної наук. конф. студентів, аспірантів і викладачів кафедри української мови та кафедри іноземної мови (11–12 квітня 2000 р.). – Умань, 2000. – Ч. I. – С. 54-55

28. Гребенюк Н. Ойконімія північної Хмельниччини / Н. А. Гребенюк // Лінгвогеографія Черкащини: зб. матеріалів міжвуз. наук.-практ. конф. (Умань, 25–26 травня 2000 р.). – К., 2000. – С. 73–74
29. Гуцул Л. І. Акцентуація українських ойконімів та апелятивів: компаративний аналіз / Л. І. Гуцул // Наукові записки ЦДПУ. Серія: Філологічні науки. – Кропивницький : «КОД», 2018. – Вип. 165. – С. 41-48
30. Демешко І. М. Формування ойконімів на -ець, -ок Північно-Східного Полісся України (на матеріалі Чернігівської області) / І. М. Демешко // Українська пропріальна лексика : м-ли наук. семінару (Київ, 13– 14 вересня 2000 р.). – Київ, 2000. – С. 42-46
31. Демешко І. Формування ойконімів на -івка Північно-Східного Полісся України (на матеріалі Чернігівської області) / І. М. Демешко // Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія : Філологічні науки. – 2000. – Вип. 30. – С. 156-166
32. Дика Л. Ареал поширення ойконімів на -івці, -инці на території Східного Поділля протягом XIV-XX ст. / Л. Л. Дика // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Мовознавство. – 2016. – Вип 1(26). – С. 116-124
33. Дика Л. Особливості дериваційної структури ойконімів Вінниччини (назви населених пунктів на -иця/ -овиця) / Л. Л. Дика // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Мовознавство. – 2014. – Вип 1(23). – С. 82-85
34. Дика Л. Складні та складені ойконіми східного поділля / Л. Л. Дика // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Мовознавство. – 2017. – Вип 1(27). – С. 118-121

35. Дика Л. Суфіксальний спосіб творення назв населених пунктів Вінниччини / Л. Л. Дика // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Мовознавство. – 2014. – Вип 1(23). – С. 82-85
36. Дика Л. Хронологія ойконімів Вінниччини з християнськими іменами в основах / Л. Л. Дика // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Мовознавство. – 2012. – Вип. 2 (21) 2011–1 (22) 2012. – С. 149-157
37. Дячок Т. О. Словотворча структура ойконімії північно-західної Хмельниччини / Т. О. Дячок // Актуальні проблеми лінгвістики і лінгводидактики : зб. матеріалів загальноуніверситетської звітної наук. конф. студентів, аспірантів і викладачів кафедри української мови та кафедри іноземної мови (11–12 квітня 2000 р.). – Умань, 2000. – Ч. I. – С. 57-58
38. Дячок Т. О. Типи ойконімів північно-західної Хмельниччини за семантикою твірного слова та мотиваційними відношеннями / Т. О. Дячок // Лінгвогеографія Черкащини : зб. матеріалів міжвуз. наук.-практ. конф. (Умань, 25–26 травня 2000 р.). – Київ, 2000. – С. 71-73
39. Єфименко І. В. Ойконімія Херсонщини в історико-етимологічному аспекті (загальні уваги) [Текст] / І. В. Єфименко // Українська мова. – 2011. – № 4. – С. 9-21
40. Зайцева О. В. Топоніміка сіл Северинівка, Хатки, Голубівка на Вінниччині та їхніх околиць [Текст] / О. В. Зайцева // Народна творчість та етнологія. – 2016. – № 4. – С. 96-104
41. Заїнчковська Олена Відойконімні мікротопоніми Південно-Східного Поділля [Текст] / О. Заїнчковська // Записки з ономастики : зб. наук. пр. / Одес. нац. ун-т. ім. І.І. Мечникова. – Одеса : Астропринт, 2010. – Вип. 13. – С. 61-68

42. Зелез І. І. Особливості семантико-словотвірної типології онімів (на матеріалі ойконімів Івано-Франківщини) / І. І. Зелез // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія. – 2015. – № 15. – С. 35-37
43. Зубко Андрій Українська ономастика: здобутки і проблеми / Андрій Зубко // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. – 2007. – Вип. 15. – С. 262-281
44. Карпенко О. Топонімічна система і системність топонімії / О. Карпенко // Записки з ономастики. – 2014. – Вип. 17. – С. 67-79
45. Карпенко О. Ю. Міркування про когнітивну ономастику [Текст] / О. Ю. Карпенко // Мовознавство. – 2009. – № 3-4. – С. 40-42
46. Квасневська О. О. Відображення історичних подій та господарської діяльності в географічних назвах Подільського Побужжя / О. О. Квасневська // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія : Географія. – 2013. – Вип. 25. – С. 96-102
47. Квасневська О. О. Ойконімія Іллінецького району Вінницької області / О. О. Квасневська // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія : Географія. – 2014. – Вип. 26. – С. 163-170
48. Квасневська О. О. Ойконімія Калинівського району Вінницької області / О. О. Квасневська // Вісник Львівського університету. Серія географічна. – 2014. – Вип. 48. – С. 239-244
49. Квасневська О.О. Відображення історичних подій та господарської діяльності в географічних назвах Подільського побужжя [Текст] : збірник наукових праць / О. О. Квасневська // Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. Наукові записки. Сер. Географія : [Зб. ст.] / Редкол: Г. І. Денисик (відп. ред.), Б. Д. Панасенко, В. М. Гуцуляк [та ін.]. – 2013. – Вип. 25. – С. 96-102

50. Коваль А. П. Знайомі незнайомці. Походження назв поселень України / А. П. Коваль. – Київ: «Либідь», 2001. – 304 с.
51. Ковальчук В.П. Топонімічний портрет села Мізяківські Хутори Вінницького району Вінницької області [Текст] : збірник / В. П. Ковальчук, І. В. Гороф'янюк // Лінгвістичні читання : збірник наук. статей / ред. кол.: О. А. Павлушенко, Н. М. Павликівська, Т. С. Слободинська. – Вінниця: «Ландо ЛТД», 2010. – Вип. 3. – С. 110-114
52. Котович В. В. Ойконімія Опілля XII–XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук. : спец. 10.02.01 – укр. мова / В. В. Котович. – Івано-Франківськ, 2000. – 20 с.
53. Кривошея І. І. Ойконіми Уманщини як пам'ятки мови доби Козаччини / І. І. Кривошея // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні : Зб. наук. праць. – Київ, 2000. – Вип. 9. – С. 189-191
54. Кульчицька Т. Топономастика як історичне джерело в науковій концепції Мирона Кордуби / Т. Кульчицька // Записки Львівської національної бібліотеки України імені В. Стефаника. – 2010. – №3. – С. 520-530
55. Купач Т. Г. Топонімія як мовний образ території України [Текст] / Т. Г. Купач // Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Наукові записки. Сер. Географія : [Зб. ст.] / Редкол: Г. І. Денисик (відп. ред.), Б. Д. Панасенко, В. М. Гуцуляк та ін. – 2010. – Вип.21. – С. 148-156
56. Купчинська З. О. Стратиграфія архаїчної ойконімії України : монографія / З. О. Купчинська. – Львів: НТШ, 2016. – 1278 с.
57. Купчинська З. О. Йотово-посесивна ойконімія України: хронологічний аспект / З. О. Купчинська // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство. – 2014. – Вип. 2. – С. 70-76

58. Купчинська З. О. Компонент рад- в архаїчній ойконімії України / З. О. Купчинська // Дослідження з лексикології і граматики української мови. – 2013. – Вип. 14. – С. 49-61
59. Купчинська З. О. Просторово-часовий вимір української ойконімії / З. О. Купчинська // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – 2009. – Вип. 46. – С. 82-90
60. Лабінська Г. Топоніміка : навчальний посібник / Г. Лабінська. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. – 274 с.
61. Лісняк Н. Мікротопоніми Західного Поділля, мотивовані назвами господарчих, культових та інших споруд / Н. І. Лісняк // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства: зб. наук. праць. – Ужгород, 2000. – Вип. 2. – С. 135-139
62. Лісняк Н. Мікротопоніми Західного Поділля, мотивовані одиницями виміру площ / Н. І. Лісняк // Наукові записки Тернопільського держ. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка. Серія: Мовознавство. – 2000. – Вип. 2. – С. 72-77
63. Лоян М. Про назви сіл Придніпров'я [Текст] : випромінює пам'ять минуле / М. Лоян // Берегиня. – 2007. – № 1. – С. 4-9
64. Лучик В. В. Принципи й критерії номінації та відновлення історичних назв у топонімії України [Текст] / В. Лучик // Українська мова. – 2009. – № 4. – С. 28-33
65. Лучик В. В. Власні назви місцевостей в українській мові / В. В. Лучик // Студії з ономастики та етимології. – 2002. – Київ: Кий, 2002. – С. 123-127
66. Лучик В. В. Основні чинники, що впливають на формування структури топонімів в українській мові / В. В. Лучик // Українська пропріальна лексика: м-ли наук. семінару (Київ, 13–14 вересня 2000 р.). – Київ, 2000. – С. 92-98

67. Лучик В. В. Про особливості типологічного дослідження ойконімів / В. В. Лучик. – Київ, 2009. – Режим доступу:
<http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/758>
68. Лучик В. В. Ретроспективний і перспективний погляди на українську ойконімію та стан її вивчення / В. В. Лучик // *Lingustika slavia: Ювілейний збірник на пошану Ірини Михайлівни Желєзняк*. – Київ: Кий, 2002. – 200 с.
69. Ляшенко Р. О. Мікротопонімія Кіровограда [Текст] : автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук : спец. 10.02.01 - українська мова / Р.О. Ляшенко. – Харків, 2008. – 20 с.
70. Мельник О. А. Лексико-словотвірний аналіз відантропонімних ойконімів Поділля / О. А. Мельник // *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. – 2013. – Вип. 6(2). – С. 197-202
71. Мельничук А. Л. Ойконімічне районування Подільського суспільно-географічного простору / А. Л. Мельничук // *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія : Географія*. – 2010. – Вип. 21. – С. 173-177
72. Михайличенко Н. Ойконіми на -ець північного регіону України: відгідронімні назви / Н. Михайличенко // *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. – 2009. – Вип. 46. – С. 180-186
73. Мінчога Т.В. Топоніміка - мова землі [Текст] / Т.В. Мінчога // *Шкільна бібліотека*. – 2008. – № 11. – С. 72-74
74. Міщук Л. Класифікація ойконімів північно-східної Хмельниччини за семантикою твірної основи /Л. Міщук // *Актуальні проблеми лінгвістики і лінгводидактики : зб. матеріалів загальноуніверситетської звітної наук. конф. студентів, аспірантів і викладачів кафедри української мови та кафедри іноземної мови (11–12 квітня 2000 р.)*. – Умань, 2000. – Ч. I. – С. 55-57
75. Міщук Л. Словотворча структура назв поселень північно-східної Хмельниччини / Л. Міщук // *Лінгвогеографія Черкащини : зб.*

- матеріалів міжвуз. наук.-практ. конф. (Умань, 25–26 травня 2000 р.). – Київ, 2000. – С. 74-75
76. Надутенко М. В. Ойконімія Дніпропетровщини [Текст] : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Надутенко Маргарита Володимирівна ; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2015. – 20 с.
77. Німчук В. В. Українська ономастична термінологія : проект / В. В. Німчук // Повідомлення Української ономастичної комісії. – Київ: Наукова думка, 1966. – Випуск 1. – С. 24-43
78. Огринчук О. П. Особливості семантико-словотвірної типології онімів: на матеріалі ойконімів Івано-Франківської області / О. П. Огринчук // Записки з ономастики. – 2005. – Вип. 8. – С.41-45
79. Петринка Л. Топоніміка як засіб розвитку пізнавальних інтересів учнів [Текст] / Л. Петринка // Географія та основи економіки в школі. – 2009. – № 5. – С. 35-40
80. Пірус Т. П. Топоніміка села Рахни Лісові Шаргородського району Вінницької області [Текст] : збірник наукових праць / Т. П. Пірус // Вісник інституту історії, етнології і права : зб. наук. праць / редкол.: Ю. А. Зінько (відп. ред.), В. М. Белінський, П. С. Григорчук [та ін.]. – Вінниця : Вид. відділ ВДПУ, 2011. – Вип. 9. – С. 112-116
81. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии / Н. В. Подольская. – Москва: Наука, 1988. – 192 с.
82. Радьо Л. Н. Ойконіми України на * -ја, мотивовані давньо-слов'янськими композитними іменами / Л. Н. Радьо // Українська пропріальна лексика: м-ли наук. семінару (Київ, 13–14 вересня 2000 р.). – К., 2000. – С. 136-138
83. Радьо Л. Н. Ойконіми України на * -јь, мотивовані слов'янськими антропонімами з префіксом не- / Л. Н. Радьо // Наукові записки Тернопільського держ. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка. Серія: Мовознавство. – Тернопіль, 2000. – Вип. 2. – С. 110-115

84. Радьо Л. Н. Ойконіми України на *-*jь (-*ja, -*je)* у X – XX ст.: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – укр. мова / Л. Н. Радьо ; Прикарпатський університет ім. Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2004. – 18 с.
85. Редько Ю. К. Взаємозв'язок між українськими прізвищами і топонімічними назвами / Ю. К. Редько // Питання слов'янського мовознавства. – Львів, 1958. – С. 228
86. Собуцький А. Ойконіми Вінницької області з суфіксом *-ин* [Текст] / А. Собуцький // Українська мова. – 2007. – № 3. – С. 64-73
87. Тараненко О. О. На теми сучасної української ономастики [Текст] / О. О. Тараненко // Мовознавство. – 2007. – № 1. – С. 6-22
88. Тищенко К. Почути, що каже топонім [Текст] / К. Тищенко // Мандрівець. – 2010. – № 1. – С. 4-14
89. Торчинська Н. Діалектна основа ойконімії Хмельниччини / Н. Торчинська // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія: Мовознавство. – 2017. – Вип. 1 (27). – С. 295-298
90. Торчинський М. М. Структура, типологія і функціонування онімної лексики української мови: дис. ... доктора філол. наук: 10.02.01 – українська мова / М. М. Торчинський. – Київ, 2010. – 504 с.
91. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови : монографія / М. М. Торчинський. – Хмельницький: Авіст, 2008. – 550 с.
92. Торчинський М. М. Українська ойконімія як джерело етнолінгвістичної інформації [Текст] / М. М. Торчинський // Наука і сучасність. Серія : Педагогіка. Філологія : зб. наук. пр. – Київ: НПУ, 2003. – Т. 36. – С. 131-138
93. Торчинський М. М. Українська ономастика : навч. посіб. / М. М. Торчинський. – Київ: Міленіум, 2010. – 238 с.
94. Торчинський М. М. Українська ономастика: історія, сьогодення, перспективи [Текст] / М. М. Торчинський // Актуальні проблеми

- філології та перекладознавства : зб. наук. пр. / гол. ред. М. Є. Скиба ; відп. за вип. М. М. Торчинський. – Хмельницький: ХмЦНП, 2013. – Вип. 6, ч. 1. – С. 217-238
95. Українська мова. Енциклопедія / В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк, Є. А. Карпіловська [та ін.]. – Київ: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. – 831 с.
96. Українська ономастика : бібліографічний покажчик / уклад.: С. О. Вербич, І. В. Єфименко, І. М. Железняк; НАН України, Ін-т укр. мови. – Київ, 2013. – 364 с.
97. Франко І. Я. Причинки до української ономастики / І. Я. Франко // Зібрання творів у 50-ти томах. – Т. 36. – С. 391
98. Царалунга І. Стратиграфія ойконімів на -ани (-яни): географія назв [Текст] / І. Царалунга // Українська мова. – 2007. – № 3. – С. 54-63
99. Шульган О. В. Ойконімія України ХХ століття (еко- та соціолінгвістичні аспекти) [Текст] : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Шульган Ольга Володимирівна ; Запоріз. нац. ун-т. – Запоріжжя, 2017. – 20 с.
100. Юдіна М. В. Як міста назви дістали? [Текст] / М. В. Юдіна, А. С. Кутас // Історія та правознавство. – 2013. – № 22/23. – С. 19-20
101. Юрків М. М. Гідронімно-ойконімні паралелі в західноукраїнському ономастиконі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук. : спец. 10.02.01 – укр. мова. – Харків, 2000. – 20 с.
102. Янко М. Т. Гомін землі: загадки топоніміки [Текст] : для школярів / М. Т. Янко. – Київ: Веселка, 2000. – 127 с.
103. Янко М. Т. Топонімічний словник української мови / Т. М. Янко. – Київ: «Знання», 2008. – 431 с.
104. Яцій В. О. Ойконімія Івано-Франківської області [Текст] : іст.-етимол. слов. / В. О. Яцій ; НАН України, Ін-т укр. мови. – Київ : Наукова думка, 2015. – 387 с.

Словник ойконімів Літинського району Вінницької області**(разом із мікроойконімами)****1. Чинні офіційні назви населених пунктів (62 ойконіми):**

Антонівка

Багринівці

Балин

Білозірка

Бірків

Бруслинів

Бруслинівка

Вербівка

Вишенька

Вінниківці

Гавришівка

Гончарівка

Горбівці

Городище

Громадське

Дашківці

Дяківці

Журавне

Залужне

Іванівці

Іванопіль

Івча

Іскриня

Кам'янка

Кільянівка

Кожухів

Краснопілка
Кулига
Кусиківці
Лисогірка
Лісне
Літин
Літинка
Літинські Хутори
Лука
Лукашівка
Майдан-Бобрик
Малинівка
Матяшівка
Медведівка
Миколаївка
Микулинці
Новоселиця
Олександрівка
Осічок
Осолинка
Пеньківка
Петрик
Пиківська Слобідка
Підлісне
Ріжок
Садове
Селище
Соколівка
Сосни
Супрунів

Теси
Трибухи
Українка
Уладівка
Шевченка
Яблунівка

2. Перейменовані назви населених пунктів (21 ойконім):

Бобрка
Вонячин
Гута Літинська
Дядьків
Зиновинці
Літинські Хутори
Майдан Борківський
Майдан Грузький
Майдан Курилівський
Майдан Лисогірський
Майдан Літинський
Майдан Супрунівський
Майдан Трепівський
Новоселиця Залужна
Новоселиця Літинська
Осипівці
Петухи
Радянське
Слобідські Хутори
Янівці
Яцківці

3. Назви сільських кутків (73 мікроойконіми):

Балабанівка

Берізки

Білі Озера

Вовчин

Вулиці

Гай

Гайок

Гес

Гончарі

Горбівецький Кут

Грибне

Друга Сотня

Дубина

Дубки

Закрай

Залісся

Заплав

Злодіївка

Зміївка

Капустянка

Кінець

Козлівка

Коса

Кропив'янка

Крулі

Курінь

Кут

Куток

Лан

Лиса Гора
Ліс
Майдан
Малиновий Край
Нагір'я
Низовина
Нове Село
Озера
Озерце
Острівець
Паланка
Перша Сотня
Підгайці
Підгір'я
Підгірка
Підніжжя
Підпригорівський Хутір
Піски
Площа
Пні
Побережжя
Посадка
Початок
Прибережний Куток
Рибниця
Річище
Рожок
Садиба
Селище
Село

Селяни

Слобідка

Слобода

Солонці

Сосонське

Старе Село

Супрунівський Хутір

Сухий Куток

Хутір

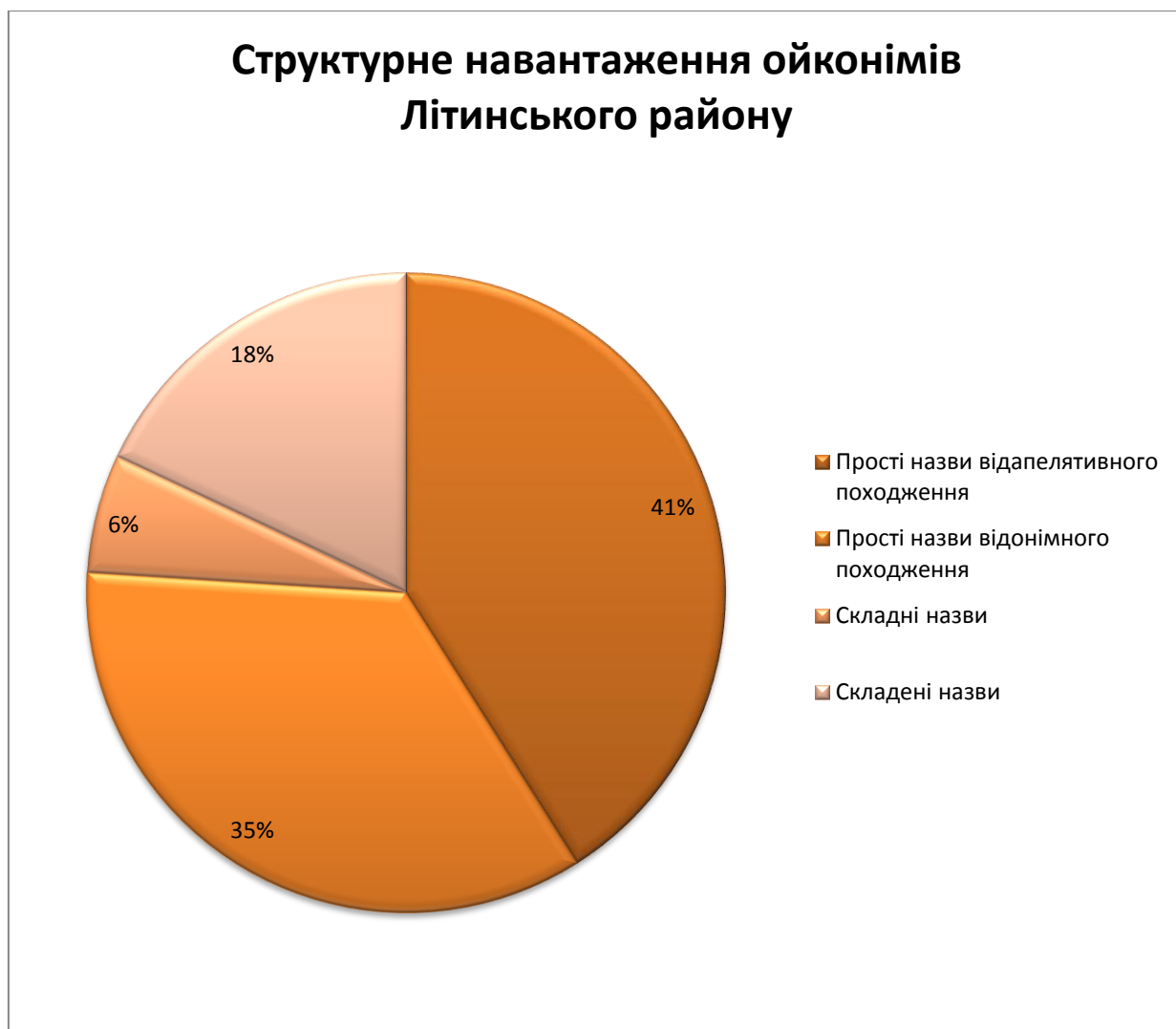
Хутірський Куток

Хутори

Центр

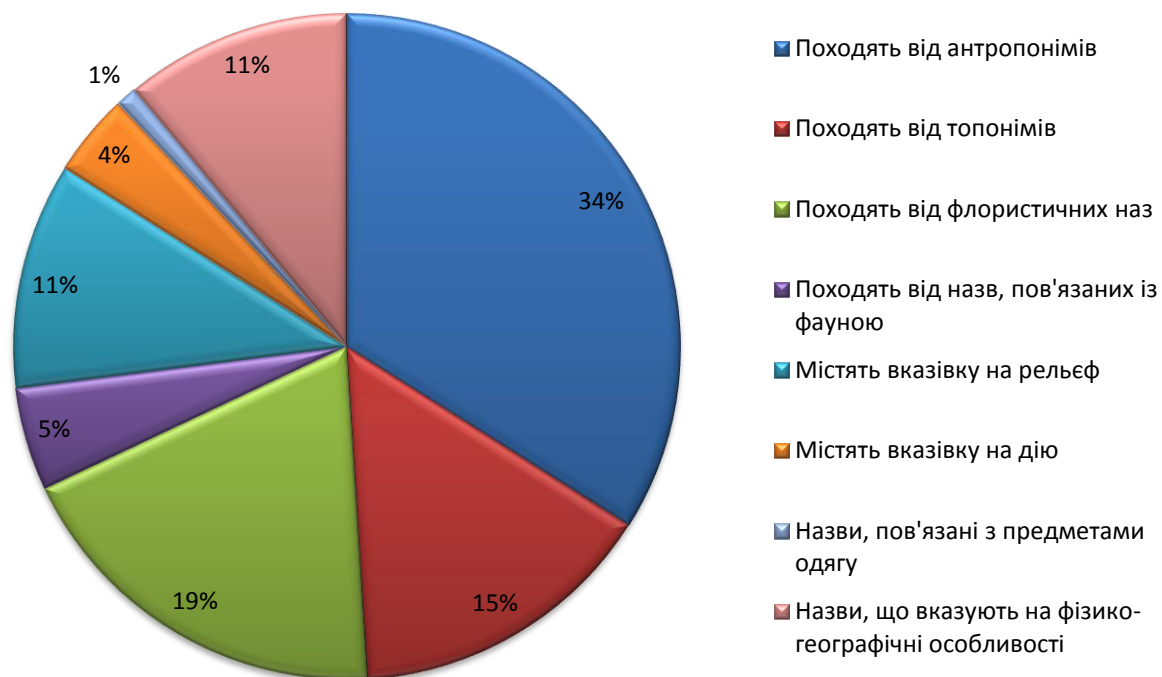
Центральна

Чорний Ліс

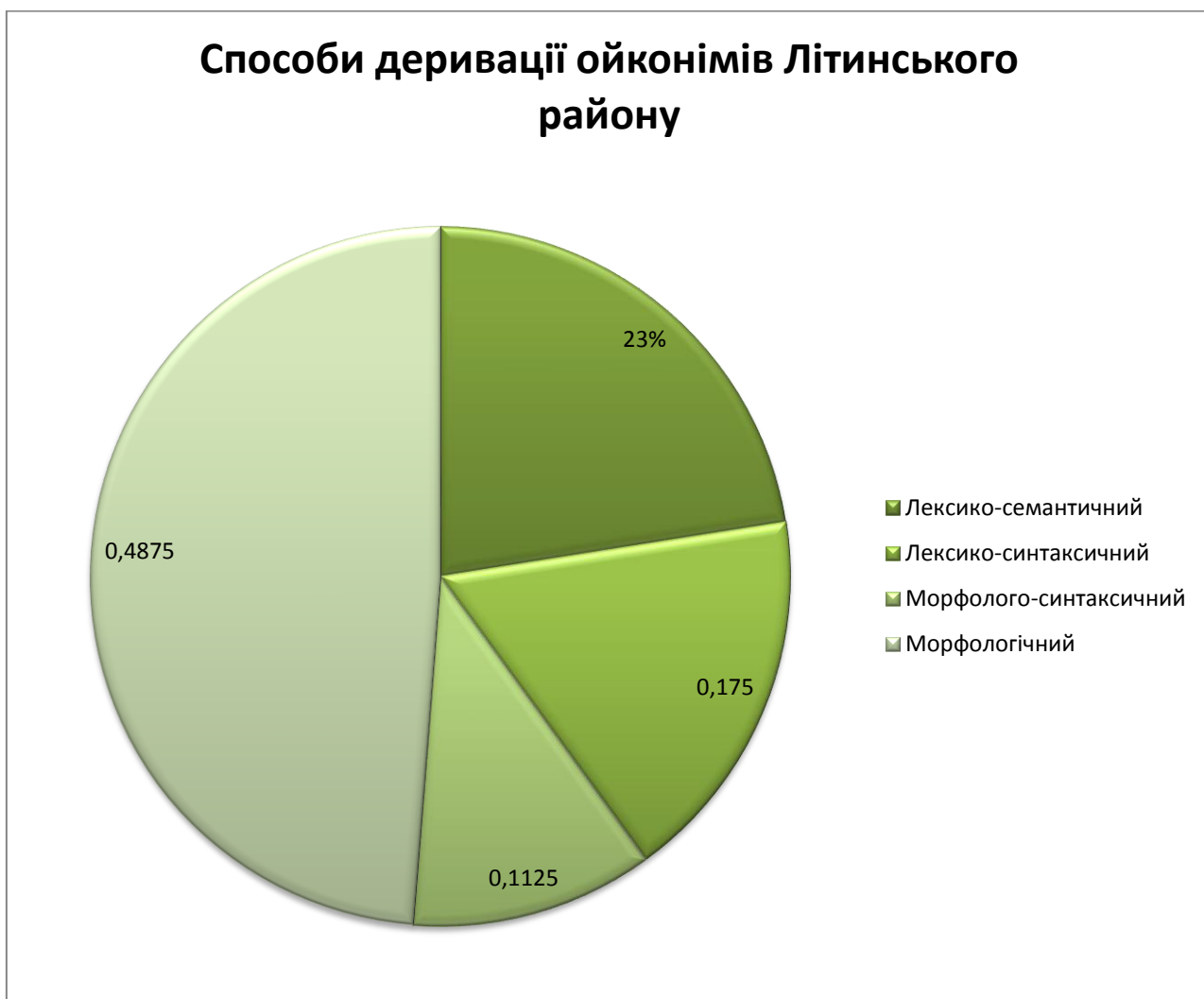

Діаграма 1

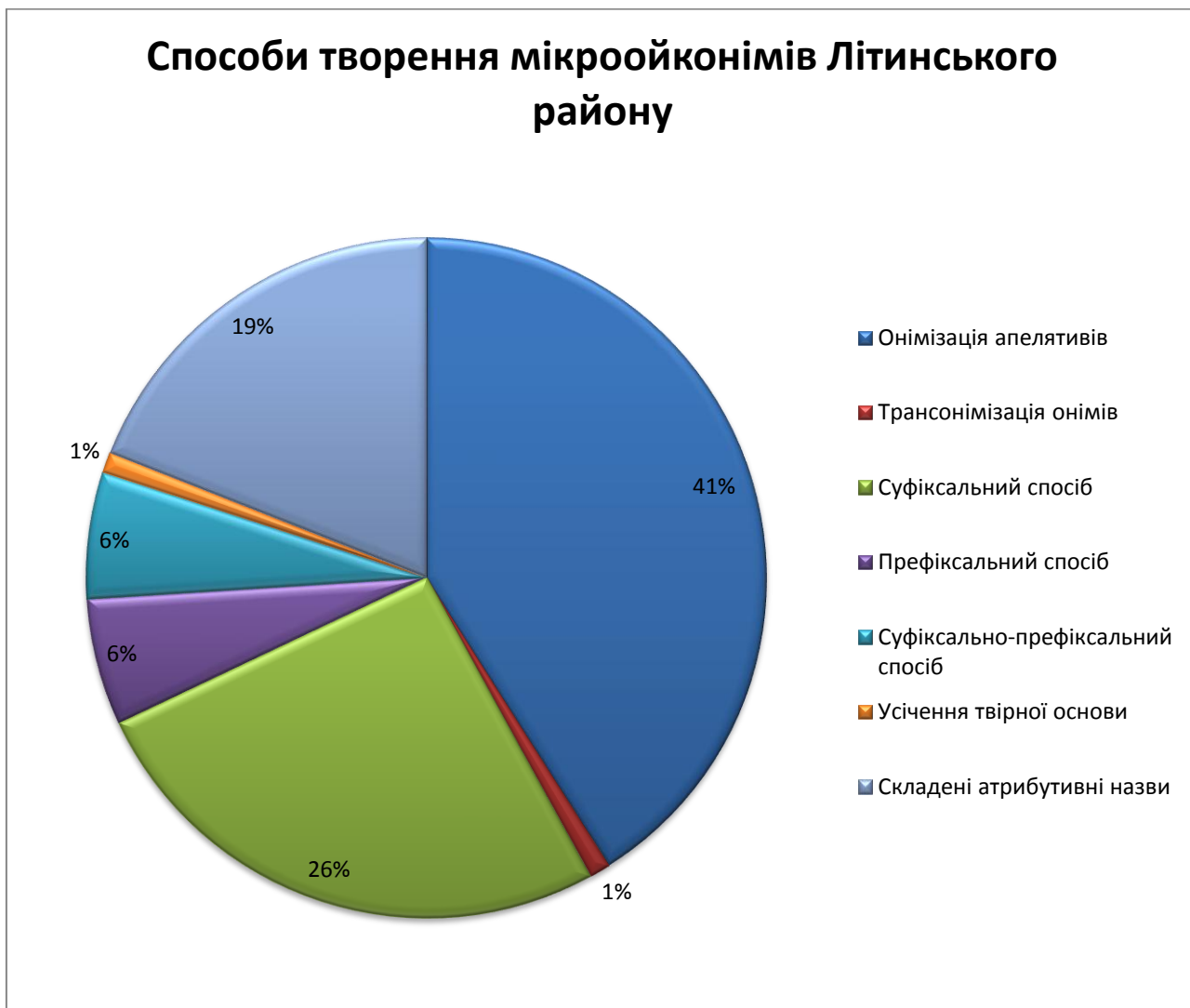
Семантичне навантаження ойконімів Літинського району

Діаграма 2

Діаграма 3

Діаграма 4